

MARSCHALKÓ LAJOS
KŐSZEG KÖDBEVÉSZ

regény

I. FEJEZET

Reggel tíz óra volt.

Szentkeresztthyné kegyelmes asszony ebben a szokatlan látogatási időben kissé szórakozottan babrálta Kató fali naptárát.

– Március huszonnyolcadika! – mondta csendesen.

Ebben a pillanatban az ajtó hirtelen kicsapódott. A küszöbön ott állt Kapás Károly. Kissé sápadtabb volt a szokottnál.

– Kató csomagolj! – mondta minden bevezetés nélkül. – Rossz hírek jöttek. A frontot csak-ugyan áttörték. Holnap reggel itt is lehetnek...

– Szent Isten! – fordult meg Szentkeresztthyné. – Hiszen az uram még mindig nem kapta meg a benzint. A csicskás nem hozta el a vaját, pedig feketén vettük hatvan pengőért kilóját, mert tudod drágám, nekem csak vaját szabad ennem az epém miatt.

Kató az ócska teknőből óvatosan kiemelte Istvándát, belecsavarta egy frottír-lepedőbe, s csak azután mondta:

– Ha csakugyan menni kell, Clarisse, megkérlek valamire.

– Parancsolj édesem!

– Itt van velünk Vera. Igaz, csak cselédlány nálunk, de beprotezsálhatnád uradnál, a kegyelmes úrnál, hogy ő is eljöhessen. Teherben van, nem fogja bírni a gyaloglást.

Szentkeresztthyné otthonosan megtöltötte a kávéscsészéjét az asztalon álló porcelán kannából.

– Hát ez a babkává isteni, angyalom. De, ami a cselédlányod sorsát illeti, nem hiszem, hogy valami reménye legyen. A miniszterium autói tele vannak. Képzeld, a vezérezredes úr balatoni yachtjának vitorlavásznát már alig bírták felrakni rájuk.

Károly, aki eddig csendesen állt az ajtó mellett, hirtelen közbevágtott.

– Valóbban borzasztó! A kegyelmes úr vitorla-vászna nem fog kényelmesen utazni. A kegyelmes úr bele fog pusztulni, ha meggyűrődik szegény vásznacska. Vera az csak egy cselédlány. Annak mindegy, hogy gyalogol-e, vagy nem. Hát ez... ez volt a régi rend. A rendszer!

A kegyelmes asszony szemére emelte az aranykeretes lornyont, aztán igyekezett mosolyogni.

– Ejh, ejh! Maguk olyan türelmetlenek, édesem. Maguk mindig simfölik a régi rendet. Pedig hát az legalább rend volt. Béke. Yachtverseny a Balatonon, vitézi bál, vadászat Lillafüreden és... úri élet. Mit tudtak maguk helyette hozni? Egy bútorozott szobát Kőszegen. Közös étkezést a zárdában, ahol az asztalnál együvé kell ülnöm a sofföröm lányával.

Károly arcát elfutotta a tüzes pirosság.

– Nyugodjék meg kegyelmes asszonyom. Nem sokáig kell ilyen méltatlan társaságban étkeznie. Holnap reggel itt vannak a bolsevikiek. S Németországban majd önök sem fognak aranytálcáról kaviárt enni. Ott majd a kegyelmes és méltóságos asszonyok is megtanulják a mórest.

Kató figyelmeztetően intett a férfi felé, de azt már elkapta a szenvedély.

– Nekem integethatsz! Mert én tudom, hogy ott majd megszűnik ez a felemás állapot. Ott a kegyelmes kezecskék majd gyógyszert csomagolnak a katonáknak, vagy töltik a V. fegyvereket és nem fognak feketén vajat venni, mert odakint rend van, egyszerűség van, fegyelem van.

– Akkor tulajdonképpen nem is értem, miért akarnak maguk minket odatelepíteni! – mondta nem titkolt ellenségeskedéssel Szentkeresztthyé. – Egy tábornok felesége, mint például magam, mégsem arra született, hogy a gyári munkásnőkkal álljon egy sorba, mégkevésbé, hogy ugyanazt a kosztot egye, mint a többi proli. Azt a sorsot, amit az új rend nekünk szán, megkaphatjuk a bolsevistáknál is. Igen. Akkor semmi értelme sincs, hogy mi elmenjünk innen.

Károly közelebb lépett az asztalhoz.

– Kegyelmes asszonyom! Mondok önnek valamit. Maradjon itt. Egy hellyel több lesz az autón. Mondjuk a Vera számára.

– Károly! Nem tűröm, hogy sértegeds a vendégemet! – toppantott közbe Kató. Amaz azonban folytatta.

– Önt talán a muszka sem fogja meggyalázni. Hogy is mondjam csak... olyan elszánt bolseviki nemigen akad...

Szentkeresztthyé felugrott.

– Hát édesem – sipogta Kató felé –, ha nem tudsz lakatot tenni az udvarlód, barátod, vagy micsoda szájára, akkor én már itt se vagyok tulajdonképpen. A cseléded ügyét azonban megpróbálom elintéztetni.

Megfogta a kilincset és csak az ajtóból szólt vissza.

– Ha a vitorla-vászonnal, vagy a konyakos hordóval tudunk valamit csinálni, én hiszem, hogy a kegyelmes úr nem fog elzárkózni... Ő még a régi világ embere. Úr! Talpig úri ember!

Az ajtó becsapódott. A lépcsőről még visszahallatszott, amint a kegyelmes asszony ledübörgött rajta, aztán Károly hangja hörgött bele a szoba csendjébe.

– Ezt legalább elintéztem – sújtott bele a levegőbe, majd az asszony felé fordult. – Katókám! Ne haragudj rám, de tudod, hogy nem bírom ezeket a kincstári szipirtyókat.

– Én nem haragszom! – törölte le a könnyeit Kató. – Csak egy kicsit fáj, hogy épp a búcsúzást nehezítetted meg.

Károly elengedte a Symphoniát, melyre éppen rágyújtani készült.

– Nem értelek. Miféle búcsúzásról beszélsz?

Kató hallgatott egy darabig, aztán határozottan mondta:

– Igen. Búcsúzás, Károly, mert én nem megyek veled.

– Megörültél?

– Egyáltalán nem. Csupán úgy látom, hogy jobb, ha itt maradok.

– Mondom, hogy megbolondultál! – lázadt rá a férfi.

– Vagy talán nagyon is józanul gondolkodom – felelte az asszony. – Titeket elkapott az örület. Ti még mindig azt hiszitek, hogy valami csoda történik...

– Csoda nem! – lobogott fel Kapás Károly hangja. – De valami más annál inkább. Nézd Kató, beszéljünk okosan. Én most jövök a pártból. Neked, becsületszóra megmondhatom, hogy még csak 12 napot kell kivárni. A németek akkor bevetik a titkos fegyvereket, mi pedig visszajövünk...

– És ha nem?

– Akkor nekem úgyse kell többé ez a Magyarország. Megundorodtam tőle. A Szentkereszthy-néktől, az öreg szabotáló generálisoktól, a Sopronban csücsülő 68 darab menekült ezredestől, a bakáktól, akik átszökdösnek a bolsevistákhoz. Ha ez a nemzet el akar veszni, akkor vesszen nélkülem. Ahol a világnézetem, ott van a hazám.

– Én pedig azt vallom – mondta az asszony –, hogy többé nem érdekes semmi, amiről a férfiak beszéltek eddig. Én nem akarok hallani a <>¹ politikáról, hazáról, pártról. Visszamenni Pestre. Este lecsavarni a hangulat-lámpát, odaülni a fűtőtest mellé s kinézni a Dunára, amint úsznak rajta a jégtáblák, vijjognak felette a sirályok. Értsd meg: nekem nem hazám se Kőszeg, se Németország. Az én hazám az, amit kiépítettem magam körül. Egy kézimunka a dohányzó-asztalon, egy díványpárna a rökamién, aztán a szombat-esti színház, utána másfél pohár badaacsonyi kéknyelű a Barossban.

– Ebből az otthonból azonban máris hiányzik valaki – húzta össze a szemöldökét Károly.

– A férjem... – komorodott el Kató. – De én tudom, hogy csak pillanatnyilag hiányzik. Őt is elsodorta a politika.

– Áruló lett! Debrecenben paktál a bolsevikiekkel.

– Nem tudom, mit csinál – hajtotta le szép szőke fejét az asszony.

– Sajnos, én tudom. Azonfelül azzal is tisztában vagyok, hogy szeretlek, Kató! Szeretlek, mióta az eszemet tudom, mióta együtt szedtük a madárfészkét a Nagyerdőn, mióta együtt üldöztük a házmester öreg macskáját.

– S mikor döntened kellett volna, hallgattál! – rebkent meg szemrehányóan a meleg női hang.

– Nem jöttél, mikor István mindennap ott ült a szoknyám mellett, mikor a kezemet kérte...

– Elfoglalt a párt! A munka! A szervezés! Hiszen tudod, hogy volt új minden. Akkor kezdett megmozdulni az élet. A tattersaali gyűlés, a választás.

– Te pedig inkább akartál képviselő lenni, mint vőlegény.

– Ami volt, az volt! – mordult fel Károly. – Most nem a tegnapról van szó. Azt azonban nem szabadna elfelejtened, hogy amit tettem, nagyjából te érted csináltam.

– Érettem? – kacagott fel az asszony.

– Igen. Azt akartam, hogy: láss! Mindig! Amikor küzdök, amikor előbbre lépek, feljebb emelkedek. És most is te érted vagyok itt, mikor már úgy látszik, hogy a mi napunk áldozóban van. Azt akarom, hogy gyere velem és tarts ki még egy pár hétig, amíg visszahozlak. Diadalmasan! Büszkén. Mikor megnyertünk mindent, mikor majd elmondhatom, hogy legyőztünk mindenkit, még – a te uradat is.

– Azt hiszed, István csakugyan áruló lett?

– Nézd, Kató – nyúlt zsebébe Károly –, itt van a kémelhárító osztály legújabb jelentése. Sok minden egyéb mellett, benne a bizonyosság. Az urad, Sárossy István a debreceni árulók államtitkára. Beszért a kollégiumi országgyűlésen. Hát akarsz még többet?

---

¹ Azonosíthatatlan szó törölve a kéziratból.

Egy pillanatig csend volt. Kató betakarta Istvankát, aki már csendesen aludt a ketrec-ágyacskában.

– Mikor még utoljára beszéltem vele – kezdte –, azt mondta István: magát, Kató, megfertőzték ezek az új ideák. Maga csak menjen Kőszegre, vagy akárhová, ha fél a bolsevikiektől. Én itt maradok, mert hiszem, hogy a becsületes embernek nem lehet baja.

– Becsületes ember? A baloldaliakkal paktált. Homályos egzisztenciákat védett a törvényszéken. Ezek a becsületes emberek tették tönkre Magyarországot! – harsogott Károly és a hangja élesen vágott bele a levegőbe, mint a sivító golyó.

Az asszony a szeme sarkából figyelte a férfit s most úgy érezte, hogy mindig is Károlyt szerette. A lobogását, vakmerőségét, a szép barna szemét, amelyből mindig sugárzott a hit, lelkesedés. És szerette, hogy olyan félelem nélkül tud legázolni mindent, mindenkit, aki az útjában áll. Ezzel szemben az ura egy kicsit tutyi-mutyi volt. Túl pedáns, túl lelkiismeretes. Így, ahogy visszagondolt rá, emlékezett, hogy soha nem szerette a férje barátait. Nem örült annak, hogy az irodájában mindig afféle emberek tolongtak, akikkel Károly például szóba sem állt volna. Aztán a törvényszéken felszedett egy csomó újságíró és azokkal politizált valamelyik kávéházban, amelyről azt beszélték, hogy az odajárókat szüntelenül figyeli a rendőrség. Vasárnap pedig fekete ruhát vett fel István és elment a misére a ferencrendiek templomába.² Hát minek misére járni? Mikor ő azt szerette volna, hogy harcoljon, szónokoljon, mint a többi férfiak, mint Károly, aki egy-kettőre képviselő lett, sőt – október 15-én majdnem miniszter. Lám, gondolta most, Károly még ma, az utolsó napon is kitart az elvei mellett. Tovább küzd, az ura pedig...

Károly odahúzódott a karszék mellé, melybe időközben leült az asszony.

– Katókám – mondta ezúttal csendesen –, velem kell jönnöd. Az enyémnek kell lenned. Mert, amit te akarsz, a hazát, az otthont csak én adhatom vissza neked.

– Csak te?

– Mondjuk úgy, hogy: mi! A győzelem! És azonkívül, hogy szeretlek, felelős is vagyok érted. Nem hagyhatlak itt a bolsevikieknek, hogy a gyermeked szemeláttára gyalázzanak meg.

Az asszony hallgatott egy percre, mely alatt agyán átfutott a sok-sok gondolat, mely napok óta kergetőzött benne. Tegnap, vagy ma reggel még valóban azt hitte, hogy nem fog elmenni, ha üt az óra. A kőszegi bútorozott szobából szenvedélyesen vágyott vissza a pesti lakásába. De vajjon megvan-e a lakás? És ha nincs, akkor mit fog csinálni? Ha Károly elviszi, akkor legalább lesz egy meleg fészek, valahol a steier hegyek között, ahol meghúzódhatnak, ahol élheti tovább a kényelmes, nyugodt életet. István különben is elrontotta a dolgát. Amazokhoz szegődött, s ha emezek győznek, akkor bizonyára üldözni fogják, megfosztják keresetétől. Szinte egy egész másik világból hallotta most Károly magára-ébresztő hangját.

– Azt kérdezem hát, eljössz-e velem? Tovább harcolni? Győzni?!

Az asszony felállt, közelebb lépett. Úgy érezte, hogy most nagyon okosnak, józannak kell lennie.

– Tudod, hogy soha sem szerettem a kényelmetlenséget, a hánykódást, a zűrzavart. Tehát rajtad áll. Ha tudsz szerezni egy autót, amelyen elmehetünk Istvankával, Verával és a csomagokkal és ha biztosítani tudod, hogy odaát majd lesz egy akármilyen picinyke otthonunk, akkor – veled megyek!

---

² A szerző figyelmetlensége folytán maradhatott a kéziratban ez a részlet; a regény további részeiben István következetesen református vallásúként jelenik meg.

– Én pedig vizlek! – lobogott fel a férfi hangja és felkapta a kicsi asszonyt, mintha máris rohanni akarna vele. Érezte, hogy Kató ajka ott perzsel az arcán, hogy a testében megpezsdl a vér s valami eszeveszett láz önti el az agyát. – Vizlek Katókám! Vizlek hegyeken túlra, tengeren át, felhőn át, mindegy, de vizlek. – Hirtelen letette Katót s elkacagta magát. – Vizlek, de egyelőre nincs, amin vigyelek. Az autómát elajándékoztam a párt-szolgálatnak s ez már túl van a hetedik határon. Ez azonban ne izgasson téged. Valakit ledobok a Párt autóbusról, vagy vitorlavásznastól felfordítom a kegyelmes úr kocsiját, de vizlek.

– Mikor indulunk? – kérdezte tárgyilagosan az asszony.

– Ha a Margit-vonal sem tud ellenállani, akkor talán már reggel. Most mindenesetre rohanok, hogy helyet csináljak tündérkirálynőnek egy rozzant autóbusról.

II. FEJEZET

Mikor a lépcső aljára ért, a jóságos Anna néni állította meg.

– Hát csakugyan igaz, édes lelkem? Maguk képviselők is, meg most urak is, hát maguknak tudni kell...

Károly megsimogatta az öreg polgárasszony reszkető kezét.

– Még sok minden lehetőség van – mondta óvatosan. – De azért nem árt felkészülni az útra.

– Nem megyünk mi innen, sehova, lelkem! – mondta Anna néni. – Ha löni fogják a várost, kimegyünk a hegybe és imádkozni fogunk...

– Imádkozni! – Károlyt szíven ütötte ez a szó. Istenem. Milyen régen nem imádkozott. S most ez az öregasszony, úgy említi neki az imádságot, mintha az biztosabb fegyver volna a páncél-ökölnél, az ágyúnál, vagy repülőbombánál.

– Imádkozzanak sokat! Értünk is! – fül tel a hangja, aztán kirohant az utcára, ahol már feje tetejére fordult a világ. A határ felé vezető úton lassan, döcögve vonultak a menekülő szekerai. A sárváriak már eljöttek, pakkolt Pápa, menekült Celldömölk. Német teherautók robogtak telve a dunántúli üzletekből kiűritett rengeteg áruval. Kőszegen pedig állt a furcsa bál. Az udvarokra kigurították a dugdosott hordókat, s ahol még nem ütötték szét a feneküket, harminc pengőért mérték boldognak, boldogtalannak a vérszínű sillert. A keretlegénység csajkákban hordta a bort, a ruszin munkaszolgálatosok pedig katona-sapkájukból ittak, ameddig bírtak. Egy öreg, nagybajuszú ruthén már nagyon kapatos volt s félig táncolva ordítózott a kocsúton.

– Bozse moj! Vége a háborúnak! Jön Sztalin!

Károly hirtelen megfordult:

– És te örülsz ennek?

– Örülök hát, mert holnap hazamehetek Husztra, megláthatom enyém Ilicskát. A kilenc gyereket...

– Barom! – futotta el a düh Károlyt és a következő pillanatban egyetlen ökölcsapással leterítette az öreget.

– Hívjátok a csendőröket! – ordította a többiek felé. – Ezt a gazembert agyon kell lövetni.

Valahonnan egy öreg alezredes került elő, aki messziről láthatta a jelenetet, mert hirtelen Károly elé állt.

– Mi történt itt tulajdonképpen?

Károly a sarkával még egyet rúgott a földön fekvő öreg felé s csak azután mondta:

– Kapás Károly képviselő vagyok. A nemzetbiztonsági szolgálat helyettes vezetője.

Az alezredes unottan mormogott valami nevet.

– Ez az ember – folytatta Károly a földre mutatva – az ellenséget éljenezte, lázította a többieket.

– Igen, az én emberem lehet! – motyogta az alezredes, miközben kissé szemügyre vette a földön fekvő katonát.

– Akkor, alezredes úr, a te kötelességed, hogy intézkedj. Az ilyen fegyelembontást, ellenséges propagandát nem fogjuk tűrni.

– Intézkedni? – legyintett az alezredes. – A front összeomlott, a légénység részeg, vagy szökdösik. A csendőrök pakkolnak. Mit lehet itt még tenni?

– Az a te dolgod. Egy órán belül jelentést várok a hivatalomban. Végeztem!

Megigazította karján az ütés közben félrecsúszott karszalagot, majd a zöld nyakkendőjét, aztán tovább sietett a Gyöngyös utcán. Utólag egy kis szégyenkezést érzett. Nem a leütött öreg baka, hanem Kató miatt. Most megint a politikára, a szolgálatra gondolt, ahelyett, hogy Katóval törődne. Pedig egész életét azzal rontotta el, hogy mindig a közügyekért futkosott, ahelyett, hogy Kató mellett lett volna. Most azonban az utolsó napon, az utolsó órában mégis csak teljesednek az álmok. Az asszony vele jön, s akkor – ha a haza el is vész egyidőre – lesz kiért élni, dolgozni. És most sokkal jobban, mint valaha, érezte, hogy mélységesen szereti az egykori játszópajtást, a szép, szőke Udvaros Katót. A nagy harcban, amely nyolc éve folyt közte és Sárossy között az asszonyért, végre ő győzött. Az is lehet, hogy talán már tavaly ősszel övé volt a győzelem, amikor Katót sikerült rábeszélnie, hogy hagyja ott Pestet. Ebben a munkában hatásosan támogatták az ellenséges ágyúk, amelyek már ott szóltak Soroksár alatt s Kató szívéből utálta a lövöldözéssel járó izgalmakat. Unta az óvóhelyet, az örökös fel-le futkosást, a sötétséget, hát eljött. Sárossy akkor ott maradt valahol a fronton túl, ahol egy le-tartóztatott védenca ügyében járt-kelt. Október 15-e őt is elvágta Pesttől. A talpa alatt úgyis égett a föld. Valaki feljelentette, hogy tagja az ellenállási mozgalomnak s az aktát csak neki sikerült nagynehezen elsüllyesztetni. Kató hát eljött, mielőtt körülzárták volna Pestet, de mióta itt élt Kőszegen, soha nem esett szó köztük egymás dolgáról. Ő nem ért rá, mert ismét nyakába szakadt a munka s mindig azt gondolta, hogy majd egyszer... Nyugalmasabb napokban. S ma, éppen a legelvesztettebb napon robbant ki belőle nyolc év minden lefojtott szenvedélye, halasztott vallomása.

Míg futott az utcán, jóformán nem is látta a vonuló szekereket, a csomagokat cipelő embereket, a hegyek felé készülő kőszegi polgárokat. A holnapot látta maga előtt s arra gondolt, hogyan fogja ellátni Katót. A Párt a Semmeringre települ. Hát majd ott fognak élni. Ez lesz a nászútjuk. A hóval-borított hegyek, égbenyúló csúcsok, a megvíthatatlan Ausztria, ahonnan nemsokára elindul a felszabadítás. Az autóval, a csomagokkal pedig majd csak lesz valami. Elvégre nem azért dolgozott nyolc évig a Pártért, hogy most ennyit se tegyenek meg érte.

Jóformán észre sem vette, hogy ott áll a mozi udvarán, majd bent a hatalmas terem közepén. Bent szövetek, bálába csomagolt sevrő-bőrök, kofferek, ládák káosza felett egy alacsony, köpcös fiatalember stentori hangja kavargott.

– Puskás testvér! Tegye le azt a Symphoniát. Elvégre tudhatná, hogy az privát-szajré. Semmi köze hozzá a pártnak.

– És ezekkel a bőrökkel mi legyen?

– Ezeket nagyon természetesen az én teherautómra kell felrakni.

Károly jól ismerte ezt a fiatalembert. Valahol a Franzstadtnban volt derék cipészsegéd, mígnem felszínre nem dobta a politika. Attól kezdve állandóan ott nyüzsgött az Andrássy út 60-ban. Szervezkedett, intézkedett, parancsolt, de tulajdonképpen senki sem tudta, hogy mi a szerepe, a rangja.

– Az autók miatt jöttem! – mondta most bevezetés nélkül a fiatalembernek. – Sárossyné és a kisfia velünk jön. Tehát kérek nekik helyet csinálni.

A köpcös fiatalember egy kicsit előbbre lépett a pompás bilgeri csizmával, majd úgy nézett Károlyra, mint aki egy távoli égitestről pottyant le ide.

– Nincs valami tévedés, Kapás testvér? – kérdezte kihívóan. – Sárossyné önagysága férje, ha jól tudom, a debreceni kormány embere. S amikor már képtelen vagyok helyet találni ezeknek a bőröknek, amikor nincs hova tennem ezeket a vagyont érő szöveteket és attól kell félnem, hogy lemarad ez a négyszázezer Symphonia is, akkor Ön, egy ilyen destruktív személy felesége számára akar autót szerezni?

– Egy magyar asszony számára! – futotta el a méreg Károlyt. – Egy asszony számára, aki mégsem hozhatja gyalog az öt éves kisfiát, amikor 18 éves fiatalember autókön akarnak utazni.

– Talán tessék megpróbálni a képviselőház vonatán. Én nem tehetek semmit. Esetleg még a nemzetszervezés irodájának van üres kocsija. – A fiatalember ezzel máris tovább folytatta a rendelkezést. – Puskás testvér! Tegye ki a zsebéből azt a százas Symphoniát. Tudja, hogy az egyéni szajrézást nem tűri meg a mozgalmi erkölcs!

Károly bevágta maga mögött az ajtót s tíz perc múlva, épp a legnagyobb tanácskozás kellős közepére toppant be a nemzetszervezés irodájába. Csupa ismerős, baráti arc hajolt egy hatalmas rajzpapír fölé, melyre egy patkó alakú valami, s egy csomó egyforma négyszög volt felrajzolva.

– A kitelepülési tervek? – kérdezte Károly.

– Ki beszél itt kitelepülésről? – csattant fel Kovács Ádám, az iroda vezetője. – A Margittent tartani fogja magát. Okosabb volna, ha te is segítenél ebben a munkában...

– Miről van szó tulajdonképpen? – próbált valami érdeklődést színlelni Károly.

– Ez az országtanács ültetési rendje – mondta egy roppant komoly és áhítatos hang.

– Tudniillik – magyarázta Marosi Dénes –, felsőbb helyről utasítást kaptunk, hogy csináljuk meg az ültetési rendet. Már most arról van szó, hogy a mozgalom, a párt, az országépítés és a hivatásrendek küldöttei, mint közjogi méltóságok, hogyan fognak elhelyezkedni.

Károly előbb az új közjogi méltóságra gondolt, a mozi-teremben sűrűmőlő fiatalemberre, aki a bőröket és cigarettákat adminisztrálta, aztán az előtte ülőkre nézett. Az a nyolc-tíz ember, aki töprengett az asztal körül, olyan komoly és elszánt volt, mintha a világ legfontosabb és leg-sürgősebb dolgát intéznék. Valamennyien jó barátai voltak, de Károly most úgy érezte, hogy ezek itt valami messze úszó felhő tetején üldögélnek. Betakarta őket a furcsa kőszegi köd. Ezt a ködöt többször érezte már errefelé, de eddig soha sem hitte, hogy csakugyan van is. Különös, cseppfolyós valami volt ez. Hol fekete, hol meg rózsaszín. De mindig köd volt. Hírek, eszmék, álmok, remények, nagy csüggedések, nagy nekibuzdulások kavargó párafelhője, s most, úgy hitte, szét kell már üzni, el kell hessegetni.

– Fiúk! – mondta csendesen. – Én azt hiszem, egy kissé mindnyájan megörültetek. A sárvári határban már üvölt a szovjet-farkas és most ti arról tanácskoztok, hogy ki hova üljön az ország-tanácsban. Mindezt akkor, mikor én egy menekülő asszonyt nem tudok feltenni se egy autóra, se egy málhás szekérre.

– Ne haragudj – mondta Kovács Ádám –, az a front-áttörés még nem is egészen biztos. A HM tele van a régi rend embereivel, akik szabotálnak és rémhíreket terjesztenek. Másodszor az egész kitelepülés átmeneti kérdés. Az országtanács azonban örökidőkre szóló közjogi alkotás. Az új munka-állam legmagasabb szerve, úgy is mondhatnánk, hogy csúcsszerv, horizontális és vertikális gúla vonalainak találkozáspontja, amely összefogja...

– Nekem tökéletesen mindegy, hogy mit fog egybe és mit nem – horkant fel Károly. – Arról van szó, tudtok-e valamelyik autón helyet adni Sárossynénak, vagy sem?

A szobában egy pillanatig csend volt. A bent lévők sokat mondóan egymásra néztek, aztán Kovács Ádám szólalt meg.

– Ez a kérdésed sok mindent megmagyaráz, Károly – kezdte csendesen. – Az utóbbi időben tapasztalt kishitúségedet, csüggedésedet is. Mióta ez az asszony itt van, te nem hiszel a győzelemben sem.

– Az ura szuggesztiója Debrecentől Kőszegig sugárzik – jegyezte meg Terek Bálint.

– Behatol a Pártba! A legjobbak közé!

Károly érezte, hogy mindjárt elveszti önuralmát, hát sietett végezni.

– Utoljára kérdezem: tudtok-e egy helyet adni az autókra?

– Fordulj talán valamelyik minisztériumhoz! – ajánlotta hirtelen Kovács Ádám. – Azok között még ott vannak a régi rendszer hívei. Több az autójuk, nagyobb a befolyásuk. És talán már közelebb is állanak hozzád.

A többiek fagyosan hallgattak. Most az utolsó napon, már nem akart harcolni se magáért, se elvékéért. Csak egyetlen helyért Kató számára.

Bevágta az ajtót, de még hallotta, amint egy hang mondja:

– Meglátjátok, Károly testvér is el fogja árulni a Pártot.

III. FEJEZET

– Nem! – mondta magában. – Azokhoz nem megyek – és a régi rendszer képviselőire gondolt.
– Azoktól nem kérek szívességet. Inkább a katonáktól.

Elindult a Hunyady-főreáliskola felé vezető úton, ahol most még teljesebbnek látta a felfordulást. A sarkon, a két őrszem mellett még ott hancúrozott a „Napos”, az egyik kőszegi század örökké viharosan jókedvű pulija, de a hatalmas zöld épület körül bábeli összevisszaságban álltak autók, autóbuszok, tehergépkocsik. Köröttük egy csomó katona cipekedett. Soffőrök, tiszték ordítottak. Bent az épületben megtalálta az ezredest, aki körül egy csomó idősebb, civil ruhás úriember és néhány hölgy tolongott.

– Kérlek, vezérőrnagy úr, parancsolj előre menni! – ajánlotta valaki egy vékony, elegáns civilnek.

– Állapítsuk meg talán, ki a rangidősebb – szabadkozott amaz. – Mert természetes, ugyebár, hogy a helybeosztásnál is rangsor szerint kell eljárni az ezredes úrnak.

Hátul fiatalabb alezredek, őrnagyok, századosok álltak.

– Ez nem lesz igazság, ezredes úr! – sipított közbe egy fiatalabb kegyelmes asszony. – Az én uram csak október 15-e után lett vezérőrnagy, de viszont három gyerekem van.

– Csendet kérek! – mordult fel az ezredes. – A szállítást én intézem belátásom szerint. És természetesen a rangidősség figyelembe vételével.

Ebben a pillanatban az ezredes meglátta Kapást, aki kissé értelmetlen arccal állt ebben a furcsa és izgatott gyülekezetben.

– Parancsolsz valamit, képviselő uram? – kérdezte hűvösen.

– Már semmit! – legyintett Károly. – Én nem vagyok rangidős. És persze nem tudhattam, hogy a rang az utolsó órában is különbséget jelent.

Csak mikor lecsörtetett a lépcsőn, akkor gondolt rá, hogy félórán belül már a harmadik ajtót vágta be maga után. Hova? Merre hát? Valami civil autót? Azok mind tele vannak. Vagy tán a németek? – töprengett.

Régen ismerte azt a fiatal német őrnagyot, aki a honvédelmi minisztérium fölé rendelt német parancsnokság egyik osztályát vezette az ország megszállása óta. Röthke őrnagy szerette a jó magyar borokat, a kecskeméti bárack-párlatot, a zsíros magyar vacsorákat s abban az időben, mikor még civilben járt – nem egyszer vadászott lent az állami birtokokon.

– Érdekes! – gondolta magában Károly. – Miért járt ez a német civilben nálunk, úgy 1937 táján?

Eddig soha nem gondolt rá, de most emlékezni kezdett, hogy egyszer borközi állapotban mesélt valamit egy csinos magyar lányról. Máskor meg azt mondta, hogy gazdasági ügyekben járja az országot. Ismét más alkalommal azt állította, hogy tulajdonképpen újságíró és könyvet akar írni Magyarországról.

– Kém lett volna? – ötlött az eszébe. Annyi bizonyos, hogy sokat kérdezősködött politikáról, politikusokról, de hát ez érthető volt, mert mint mondta, nagyon szereti a magyarokat. Érdekli ez a különös, színes, virágos magyar élet.

Most, mikor lenyitotta az ajtókilincset, Hans Röthke a telefontól ült, szája szögletében magyar Memphis cigaretta lógott és németül veszekedett valakivel.

– Herr Gott! Sacrament! Ne legyen egészen hülye! Szombathelyre ötven teherautót irányítottam, Pápán is van egy gépkocsioszlop. Hát fel kell rakni mindent.

Egy pillanatig csend volt. A drót másik végén álló láthatatlan német valószínűleg mondhatott valamit, mert Röthke őrnagy úr még nagyobb dühbe jött.

– Hogy a magyarok tiltakoznak? Tessék: tiltakozzanak. A háborút elvesztették, hát majd most fizetni fognak.

Az őrnagy felnézett. Csak most vette észre Kapást, tehát hirtelen befejezte.

– A beládázott élelmiszereket felrakni! A disznókat megölni! Marhákat és lovakat lábon hajtani Kirschlag felé. A civilek nem érdekelnek. Első a hadsereg. Megértette? Akkor végezzem! – letette a kagylót, majd túlzott udvariassággal ugrott fel az íróasztaltól.

– Karl! Kamerád! Bocsáss meg, hogy várakoztattalak. De ezek a régi Wehrmacht-tisztek mind fafejűek. Nem értik meg a legegyszerűbb parancsokat sem.

– Véletlenül hallottam – mondta Károly –, hogy a kiürítésről van szó. Ez ügyben jöttem én is.

Az őrnagy még lelkesebbé vált erre a bejelentésre.

– Úgy! Tehát te is tudsz talán bizonyos készletekről, amelyeket a lakosság el akar dugni előlünk?

Károly mondani akart valamit, de Röthke folytatta.

– Leider, kamerád, a tieitek még ma is szabotálnak.

– Nemigen hinném! – mondta Károly.

– Pedig így van. Ma már harmadik esetben voltam kénytelen parancsot adni, hogy lőjjék agyon a parasztot, aki vonakodott állatait átadni a kiürítő oszlopoknak.

Károlynak egy pillanatra elfűlt a lélekzete.

– Agyonlőni? – kérdezte fojtottan. Hát már itt tartunk? Ezek a fiatal, idegen katonák már agyonlövetik a magyar parasztot, ha nem engedi elvinni az állatait. Már tudta, hogy mit fog csinálni, de előbb még próbára akarta tenni a németet.

– Nézd kérlek – kezdte –, én azért jöttem, hogy egy szívességet kérjek tőletek. Jól tudhatod, hogy amíg jól ment, nem terheltem a német parancsnokságot.

– Sőt! Mindig is tisztában voltunk szolgálataid értékével.

– Én tehát, most arra kérlek, hogy adj nekem egy autót, vagy egy autón két helyet, hogy egy menekülő asszonyt és a gyermekét elvihessem. Közvetlen családtagjaimról van szó.

Hans Röthke ebben a pillanatban megmerevedett.

– Nagyon sajnálom, kamerád, de nem segíthetek. Legszigorúbb parancsom van, hogy minden üres autót használják fel az anyagi javak kiürítésénél. Neked, mint harcos embernek, be kell látnod, hogy a hadsereg az első. Civileket nem vihetek.

Károlyban parázslott az elfojtott düh, de emberfölötti önuralommal mondta:

– Nézd, őrnagy úr, én mindmáig azt hittem, hogy ti a barátaink vagytok. Most kipróbáltam a barátságodat. Ez a kérdés nem érdekel tovább. Azonban vedd tudomásul, hogy ha itt piszkos

rablásaitok közben még egy magyar életre kezet emeltek, akkor összeszedem a megbízható embereimet és itt fojtalak, mint egy patkányt.

A német elsápadt:

– Ezt a hangot kikérem magamnak!

– Hitvány, gazember! – hörögte Károly. Aztán megint csak bevágta az ajtót. Egy órán belül hányadik ajtó is volt már?

Mikor újra lent volt a Gyöngyös utcán, azt vette észre, hogy egy kétméteres emberárny imbolyog vele szemközt. A szó szoros értelmében imbolygott, mert hol a járda szélén álló fának ütődött, hol a belül lévő házfalnak, de azért dicséretes buzgósággal igyekezett azt az illúziót kelteni, hogy egyenesen megy. Az árnyék kezében hosszú papírlapot lebegtetett a bőjti szél és a nyurgaság olykor megállított egy-egy embert, akiknek fel akart olvasni valamit.

– Mányoki Zsiga! – kacagott fel Károly. – Hát te mit csinálsz itt.

A kétméteres költő zsebre gyűrte a papírt.

– Egye meg a süly! – mondta minden bevezetés nélkül. – Megírtam a holnapi cikkemet, de a lap már nem jelenik meg. Tudod kérlek, a diszpár harmónikus erők akadályozzák a gondvánizmust és a vérrög valóság az, hogy én az Ideologiai Fő Vezető Testvér 18 kötetes könyvét korrigáltam és most tele vagyok pánharmonikával. Meghülyültem.

– Részeg vagy! – nevetett Károly.

A költő elkomorodott.

– Mikor részeg vagyok, akkor nagyon világosan látok. Az ital kinyitja előttem a Teljes Felismerés kapuját, amiről olyan szép dolgokat ír Dolgos testvér, és én most szintén a Teljes Felismerésről írtam az utolsó cikkem.

– Úristen! Csak nem akarod felolvasni! – riadt meg Kapás, mikor látta, hogy a költő egy gyanús mozdulatot tesz az elrejtett papiros irányában.

– Felesleges! – legyintett a múzsákkal társalkodó szellemfi. – Inkább elviszlek a nagy szabadtéri előadásra.

– Mondom, hogy megbolondultál! – mordult rá Károly.

– Én pedig állítom, hogy szabadtéri előadás lesz ma Kőszegen. Színre kerül a Byzánc. Illetőleg látható, miként omlik össze a magyar Byzánc! A színészeket nem is kell maszkírozni. Nézd csak, Kapás Károly, ott megy a bíborban született felséges Konstantin hadvezére, aki nem akar harcolni a velencei Giovannival. És nézd csak, ott rakodik a mi Giovannink, az SS Johann, aki nem hajlandó meghalni a magyar patkányfészekért, inkább elvisz még ebből a Byzáncocskából néhány malacot. Aztán nézd csak a nagy színházat. A loholó statisztériát, a katonát, aki várja, hogy melyik fűzfabokornál dobhatja el a fegyvert. Vagy, látod az isteni népet, amely ma még elfeketézi utolsó szalonnáját, hogy holnap köszöntse a dicsőséges Mohamed győztes bolsijait.

Kapás Károlynak kissé megborzongott a háta.

– Óh felséges Konstantin, én mondom neked, mire felkél a nap, királyi almafád minden termését elviheted az egyik markodban.

A költő csuklott egyet.

– Avagy lásd, a bíborban született nőket, a vörös lampaszos öreg byzántiak feleségeit – pardon, hitveseit –, mert jegyezd meg, hogy feleségük csak a nagyságosoknak van, a méltóságosoknak és kegyelmeseknek hitvesük méltóztatik lenni. Nézd, nézd ezt az agg porfirogenetosnét, amint ledobhatja az autókról a legénység élelmét, hogy a komornájának rökamiéja itt ne maradjon. És nézd a többieket, akik alig várják, hogy bedögljenek a motorok, elfogyjon a benzin és holnap majd a tehetetlen öreg férj helyett egy jó izmos mongol...

– Elég volt! – akarta félbeszakítani Károly, de a költőben dolgozott a szesz.

– Nem volt elég! Mert még jön a harmadik felvonás. Hölgyeim és uraim? Tessék besétálni. Mélyen leszállított helyárák. A belépőjegy ára csupán egy ország.

– Legalább beszélj halkabban! – figyelmeztette Károly a költőt.

– Hát jó – csuklott az öreg intrikus. – Csak sűgva mondom: nézd a régieket, akik most mulatnak rajtatok, hogy a nyakatokba varrták az országpusztulást. Ők már nem felelősek. Kiléptek a kulisszák mögé. És nézd az újakat, akik most le akarják fogatni a régieket, hogy még az utolsó percben megállják rajtok a bosszút. A haza? Az ország? Ugyan, kérnék alázatos tisztelettel. A kőszegi mikrokozmoszon kinek jutna eszébe ilyen csekélység. A Symphoniát kell elvinni. A Fáintost, a féldisznót, a kisüsti törkölyt. De ki fog meghalni egy fél megyéből álló országért? Felelj, dicsőséges Konstantin: lesz itt valaki, aki elessen Byzáncért? Lesz-e Konstantin, lesz-e Irénéje, aki vele menjen? Lesz-e Giovanni, aki elkiáltja a végjelenetben:

– Mit kiáltson?

– „Hogy minden nemzet akkor hal meg, ha megásta a maga sírját!”

Kapás Károly rámeredt a dülöngélő költőre, de úgy érezte, hogy a szívébe hasít valami kegyetlen tör. Igen. Hisz ez a költő nem is olyan bolond. Ez részegen többet lát, mint itt az okosok. Mert valóban: ki gondol itt arra, hogy el is lehet temetkezni e barokk byzántocska romjai alá, bebizonyítandó, hogy nem üres szó volt, amiről huszonöt éven át beszélünk? Agya legmélyéről azonban önkéntelenül is feltört még, miben eddig hitt, amit eddig mondott, s ami vérévé vált az utóbbi nyolc esztendő alatt.

– Vagy megsemmisítünk, vagy megsemmisülünk! – mondta. – S most nem azért vagyunk itt, hogy értelmetlen harcban megsemmisüljünk. Kimegyünk a határon túlra és felkészülünk. Megszervezzük a hadsereget, elűzzük a szabotáló öregeket s mikor készen állunk, akkor jön majd a felszabadítás.

A fejük felett sívítani kezdtek a légvédelmi szirénák, s ellenség-gépek fehér szárnya csillogott a kőszegi napban. A költő kivetkőzött a tragikus pózból. Talán ki is józanodott egy kicsit, mert közvetlen hangon mondta:

– Nyúlcipőt! dicsőséges Konstantin. Jönnek a felszabadítók.

IV. FEJEZET

A költő valahol végül is lemaradt s így Károly egyedül ment le az evangélikus gimnázium óvóhelyére. Odalent a pincében néhány volt miniszter, képviselő és egy főispán ült. A kőszegi miniszterelnökség személyzete már régen beszüntette az óvóhelyrejárást. A repülőgépek eddig nem nagyon törődtek a kőszegi kormány-székhellyel. Fontosabb célok felé dübörögtek a bombateherrel. A tisztviselők ilyenformán vagy kint cigarettáztak az udvaron, vagy nem csináltak semmit. Ma már kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy elintézzék az aktát, amelyet idejekorán siettek elcsomagolni a feneketlen ládákba.

A hajdani Sándor-palotának furcsa árnyéka volt ez a mostani miniszterelnökség. Egy miniszterelnökből, egy államtitkárból, egy-két osztálytanácsodból és valami sajtóosztályféléből állott. Inkább kaszinó szerepét töltötte be, mint hivatalét. Intézkedni nem volt mit és nem volt, aki intézkedjék. A sors már elintézett mindent.

Odalent az óvóhelyen tehát ismét megalakult az együttes, amelyet csákyás-kaszinónak hívtak a kőszegi beavatottak. Marci bácsi, a tisztelt Ház egykori közbeszólója előbb szétnézett a homályos óvóhelyen, aztán nyugodtan konstataulta:

– Örömmel látom, hogy magunk közt vagyunk.

– Akkor hát beszélhetek? – kérdezte az egykori, ezüstös hajú miniszter.

– Sőt, kérni akartunk, kegyelmes uram. Tudjuk, hogy a te információid, amelyeket nem akartál azok előtt mondani...

– Egész röviden arról van szó – válaszolt a volt miniszter –, hogy most jövök a legilletékesebb helyről. Illetékesekek alatt persze nem azokat értem odafönt – mutatott finom szarkazmussal a miniszterelnöki szoba irányába. – Minden jel arra mutat tehát, hogy a bolsevikiek még ma elérik Sárospátot. A mi frontunk balszárnya a levegőben lóg, vagy éppenséggel nincs sehol. Tehát reggelre, vagy holnap délutánra itt lesznek...

– És a balatoni offenzíva? A királytigrisek? – kérdezte egy remegő hang.

– Az még megindulhat ugyan, azonban ez csak remény. Nekünk tehát arra kell készülni, hogy megyünk.

Egy pillanatig csend volt. Valaki cigarettára gyújtott és Kapás, aki ott állt a légvédelmi ajtó mögött, jól láthatta, hogy a képviselő urak arca olyan sápadt, mint a tisztelt Ház egy-egy izgalmas ülése után.

– Mindabból, amit mondani kegyeskedtél – vette át a szót Marci bácsi –, azt a rezümét vagyok bátor levonni, hogy számunkra is elérkezett a cselekvés órája.

A köpcös felsőházi tag felugrott.

– A kegyelmes úrnak és az én igen tisztelt Marci barátomnak mélységesen igazuk van. Cselekedni kell.

– Igen, de mit? – szólt közbe a félhomályból egy Petur-báni hang.

– Szabad legyen a helyzetet vázolnom, az én megítélésem szerint – állt elő egy lengyel-bundás képviselő, aki néhány hónapja még híres volt jó üzleti összeköttetéseiről, amelyeket elvesztett, mikor a németek megszállták az országot.

– Halljuk, halljuk! – hangzott fel a régi kiáltás, úgy, mint ha most is jegyezték volna a gyorsírók.

– Nekünk tisztában kell lenni azzal – kezdte a lengyel bundás –, hogy ez a koalíció, vagy minek nevezzem, amelyet kényszerből kötöttünk amazokkal, a legszerencsétlenebb politikai házasság volt Tisza Kálmán kora óta. A hatalmat kicsavarták a kezünkben s mi engedték, hogy ezt tegyék, mert menteni akartuk a menthetőt. Ez a hat hónap azonban nem állt egyébből, mint mellőzésből, megaláztatásból. A hatalom tényleges birtokosai csak megtűrték minket, de minden pillanatban készen állanak arra, hogy likvidáljanak mindnyájunkat.

– Úgy van! Úgy van! – kiáltoztak egyszerre tizenöten is.

A lengyel-bundás szétnézett, hatás-pauzát tartott, s csak azután folytatta.

– Most minden jel arra mutat, hogy minket egyszerűen magunkra hagynak. A Turán-vonatot lefoglalták, a képviselőháznak egyszerű marhavagonokat akarnak adni, autó nincs, kocsik nincs. Mindezt miért?

– Mert most az ő kezükben a hatalom – állapította meg stentori hangon Marci bácsi.

– Tehát, ha meg akarjuk menteni az ország jövőjét, akkor ki kell csavarni kezükből a hatalmat.

– Ez az! Ez az! – zajlott fel egyszerre az óvóhelyi kaszinó.

Kapás Károly visszafojtotta a lélekzetét az óvóhely félig nyitott ajtaja mögött s úgy figyelte ezt a különös gyülekezetet. A szívében valami kegyetlen nyomást érzett. Most, az utolsó órákban ezek még mindig a hatalomról beszélnek. – De vajon nem ezt tettük-e mi is? – tört fel lelkében a keserű kérdés. Nem fontosabb volt-e a hatalom, mint az ország? Egy pillanatra megfordult agyában, hogy előre lép, aztán mégis úgy gondolta, hogy jobb kivárni a végét. Hiszen a bőrkabátos máris átadta a szót egy volt államtitkárnak.

– Ennek a megoldásnak – fejtegette a közjogász – megvannak az alkotmányjogi alapjai és indítékai. A mi pártunk abban a reményben adta át a hatalmat, hogy az utána jövők megmentik az országot. Miután ez nekik nyilvánvalóan nem sikerült, fel kell mondani a koalíciót, rá kell ütni az asztalra és azt mondani: Eb ura fakó!

– Jó, jó, kérnélek tisztelettel – motyogta egy öreg úr –, de a karhatalom az ő kezükben van.

– Tévedés! – csapott közbe egy képviselő, aki huszárzászlósi egyenruhában kuksolt a padon. – A csendőrség egy része elvonult. Az itt lévő két zászlóalj és egyéb alakulatokat két perc alatt meg lehet nyerni. A munkaszolgálatosok egy kis borért szintén mellénk állnak. Továbbá itt vannak a honvédelmi idősebb tisztjei, akik szintén mihozzánk húznak. Ha akarjuk, délutánra kezünkben lesz a hatalom, megalakulhat az új kormány.

– Tud ez még valamit tenni? – kérdezte az ősz aggodalmaskodó.

– Lefoglalja az autókat, járműveket és biztosítja a mi elvonulásunkat! – örvendezett valaki a váratlan ötletnek.

Kapás Károly szíve még jobban összeszorult. Hát már csak ebből áll Magyarország? Csak arra való a kormányhatalom? Tíz éve még az elvekért vívtak. Most már csak néhány rozoga autó a tét. Ki vonuljon el autón és kicsoda gyalog? Ma már csak ebből áll a hatalmi kérdés.

– Én egy nagyobb politikai koncepciót is látok – mondta a bőrkabátos. – Nevezetesen: egyáltalán nem vonulunk el. A mi pártunk az október 15-i fegyverletételi proklamáció alapján állt és áll ma is. Ennek értelmében azonnal couirokat, illetőleg parlementaire-eket kell küldeni az előnyomuló csapatokhoz és bejelenteni a teljes, feltétel nélküli megadást.

- Helyes! Helyes! – zajlott fel a pincemélyi kórus.
- Én nem hiszem, mert nem tudom hinni, hogy a bolsevikiek, akik – ugyebár mégis csak emberek, ne méltányolnák ezt a loyaltást és azokat a jó szolgálatokat, amelyeket legnagyobb politikai ellenségük félreállításával fogunk teljesíteni. Sőt! Bizonyos vagyok benne, hogy mindnyájunknak biztosítják nem csak a szabad mozgást, hanem a politikai életbe való bekapcsolódásunk lehetőségét is.
- És ha nem fogadják el az ajánlatunkat? – kérdezte valaki.
- Akkor még mindig itt van az első számú megoldás. A lefoglalt autók elvonulunk!
- Tehát megegyeztünk! – állapította meg Marci bácsi.
- Magam részéről – reaszumálta a volt miniszter – tulajdonképpen már csak a technikai kivitelezésről van szó. Ha méltóztattok bennem megbízni, akkor én vállalom az új kormány megalakítását. A szerepeket azonnal elosztjuk. A karhatalom megnyerése, gondolom, Veres-szeghy barátom feladata lesz. Te kérlek – mutatott egy közel állóra –, felhívod Sopront és fel-szólítod őket a csatlakozásra, ha még a telefon egzisztál. A nemzetvédelmi szolgálat lefegy-verzése...
- Kapás Károly hirtelen előlépett az ajtó mögül.
- Ne fáradjatok! – mondotta nyugodtan. – Hallottam minden szavakat.
- Elárultak! – hördült fel Marci bácsi. A bőrkabátos kiejtette kezéből a füstölgő Symphoniát, a többiek hirtelen odanyomultak Károly köré.
- Károly! Te tulajdonképpen úri ember vagy... – mondta valaki.
- Te nem teheted azt, hogy...
- Kapás végignézett az óvóhely összeesküvőin.
- Nyugodjatok meg, urak, és menjetek szépen haza... csomagolni.
- Amit azonban hallottál, remélem, nem fogod felhasználni ellenünk? – kérdezte kissé remegő hangon a volt miniszter.
- Sok szépet és sok bolondot hallottam e fél óra alatt! – állapította meg Károly. – Hatalomról, fegyverletételről, új kormányról. Csupán egyről nem hallottam itt sem: Magyarországról.
- Szabad ezt úgy értelmeznem – kérdezte a volt miniszter –, hogy a tieidnél nemigen törődnek az ország dolgával.
- Ott most fontosabb dologról van szó: arról, hogy milyen legyen az országtanács ültetési rendje.
- No, csak hogy te is méltóztatsz világosabban látni! – lélekzett fel Marci bácsi. – Elégtétellel állapíthatom meg, hogy ezt mi már tíz éve provideáltuk.
- Keserű elégtétel, mindnyájunknak! – mondotta komoran Károly.
- Odakint lefűjtak. A riadó véget ért. Kapás eltiporta a cigarettáját.
- No menjetek, urak. Csomagoljatok, vagy alakítsatok kormányt. Byzáncnak byzánci lesz a sorsa. Majd meglátjátok reggel az utolsó felvonást, amelyben színre lép – a szerecsen hóhér.

V. FEJEZET

Odakint az utcán mintha meggyorsult volna a menekülők áradata. Egyre több volt a csomagokkal megrakott személyautó és még több a nyikorgó szekér. Egyik-másik kasból kilógott a leölt disznó lába. Haza nélkül talán meg lehet élni, de szalonna nélkül nehezen! – gondolta, aki hátára vette a házát, hogy elinduljon véle, mint a csiga, az ismeretlen országutakon. A zárda előtt dunántúli paraszt-szekér állt. Rajta fejkendő asszony, két síró gyerek. Komor, szótlán férfi ült a bakon és nézte, hogyan abrakolnak a lovai.

– Maguk honnan jönnek? – kérdezte egy kőszegi polgár az asszonyt.

– Enyingről, instállom.

– Szóval maguk is a grófékkal jöttek? – mondta, vagy inkább firtatta megvetőleg a kőszegi polgár.

– A mi grófunk már túl van a hetedik határon – mordult vissza a komor, szíjjas arcú férfi.

A kőszegi polgár lehalkította hangját, hogy a járókelők ne hallják, s úgy tette fel a következő kérdést.

– Akkor hát mi a fenének jöttek el? Maguknak is a ződingesek mondták, hogy jöjjenek?

– Senki se mondta! – zordonkodott vissza a férfi.

– Bolondok! – legyintett a polgár.

A menyecske letette az öléből a gyereket.

– Hallja-e? – kezdett pörölni. – Nekem aztán ne mondja az úr, hogy bolondok vagyunk, amiért ott hagytuk azt a poklot. Maga vót ott, mikor bejöttek a ruszkek, vagy mi? Három hétig voltam én a kezük között, hát én tudom, miért jövök el.

Kapás Károly odaállt a szekér farához s úgy hallgatta a szót, mintha egy másik világból jött volna. Közben figyelte a kőszegi polgárt is, aki mind sápadtabb és sápadtabb lett, ahogy a menyecske nyelve pörgött. Kapás jól ismerte már ezt az emberfaját. Az ön-vigasztalók típusát, amely nem hagyta kizavartatni magát abból a képzelte világból, melyet magának felépített. Az ilyen mindig szeretett valami jó hírt hallani odaátról. Mindig elhítte a kedvezőt és csökönyösen nem hitt a rossznak. Míg a menyecske beszélt, köröttük egyre növekedett a hallgatóság. Megálltak a tisztek, az utcagyerekek, az idős asszonyok és a fiatal katonák.

– Három hétig aludtam én minden éjjel a répás-veremben – zokogott fel az enyingi asszony. – Mert mikor bejöttek, házról-házra keresték elő az asszonynépet. Aztán, úgy higgye el lelkem, hogy mindegy volt azoknak a piszkoknak a tizenégy éves gyereklány, vagy az öreg asszony. Tizenegyen tették csúffá Juli nénit, a temetőcsősznét, pedig a mán a hatvanat tapossa, oszt süket is a fülére.

– Az újság is megírta! – mondta valaki.

– Az újság hazudik – ellenkezett a kőszegi polgár. – Vagy lehet, maga is az újságban olvasta az egészet.

– De én nem hazudok, hallja-e? – csattant fel a menyecske. – Magának kellett volna ott lenni a pocakjával, mikor visítástól volt hangos a falu, meg mikor a férfiak lábáról lehúzták a keshedt csizmát is.

– Ezt hagyták meg rajtam – mutatott zsák-rongyokba bugyolált lábára a férfi.

– Pedig mi nem urak vótunk, nem nadrágos emberek. Öt hód földje volt az én uramnak, meg ez a két ló. De eljöttünk. Mert inkább a halál, mint azok.

Valahonnan egy másik szekérről is előkerült két parasztlány.

– Nem hoztunk el semmit, csak a rajtunk valót. De nem maradunk, ha itt pusztulunk, se

A kőszegi polgár egy darabig még hallgatta a szót Enying asszonysikoltástól hangos éjszakáiról, a lepsényi templomról, ahova behurcolták és százzsámra gyalázták meg az asszonyokat, aztán egyszerre feljajdult.

– De hát, mi lesz akkor az én lányommal, a feleségemmel...?

– Menjen, oszt dugja el őket, ha tudja – ajánlotta az enyingi asszony.

A kőszegi polgár szemére rántotta a kalapját, aztán futott, futott a háza irányába, ahol a lányok most kezdték sütni a foszlós kalácsot – a ruszlik számára...

Károly bement a hivatalába, ahol már nem tartózkodott senki. Beosztottjai előrementek, az iratokat elvitték. De a telefon még működött. Felvette a kagylót, aztán felhívta azt a tiszt ismerősét, aki a hírszolgálati osztályon működött és általában mindig tudott valamit a hadihelyzetről.

– A helyzet – hangzott az információ – pillanatnyilag jobb. Erős utóvédek tartják fenn az előnyomuló ellenséget, amely Jánosháza előtt megállt. Körülbelül bizonyosnak látszik, hogy reggel előtt nem kell új akcióval számolni. Azonfelül csodák még mindig történhetnek.

Károly letette a kagylót.

– A csodáknak hamarabb kellett volna megtörténniök. S talán nem is a harctéren. Valahol a lélek legmélyén kellett volna megváltoznia mindennek. Akkor talán még fent lehetett volna tartani az új tatárjárást. Nem Jánosházánál, hanem esetleg a Kárpátok gerincén. Igen. Az utcán ma reggel még látta az akkori idők színes plakátját, rajta a büszke kis magyar tankot. Fel a Kárpátokra! – harsogta a propaganda. De mi volt e színes papír mögött. Nagyurak, akik megadásra készültek, kis emberek, akik azért törték-zúzták magukat, hogy minél többet tudjanak harácsolni a zsidó vagyomból. Egy irtózatoss hazugság volt már akkor egész Magyarország. A plakát, az újság ellenállásra biztatott, de bent a gyárakban, az üzemekben bőrüket mentő tiszturak, hadiüzemi parancsnokok suttozták a munkásság fülébe, hogy ők is szívesen csatlakoznak a bolsevistákhoz, ha meghagyják az állásukat, a jövedelmeiket. Aztán a Párt... az ő pártja... Keserűen nézett végig a piszkos padlóra szórt plakátok, újságfoszlányok, röpiratok fölött.

– A hatalmat akarjuk! – olvasta egy lerongyolt Összetartás szakadt címéről.

Mindenki csak a hatalmat akarta. De ki akarta az országot megvédeni? Szeme előtt egyszerre megjelentek a barátok, ismerősök, a testvérek – ahogy az Andrássy út 60-ban mondták. Az egyik azért mentette fel magát, mert nélkülözhetetlen szüksége volt reá a pártnak. A másik testi alkalmatlanságát igazolta, de annál jobban vitézkedett a védtelen zsidókkal. A harmadik itthon maradt, hogy sürgősen lebonyolítson még néhány kiadós üzletet, azon a címen, hogy az átállításnál okvetlen szükség van a megbízható szakemberekre. A hazát összecseréltük a Párttal! És a haza nem vállalta a pártot! – tört fel torkáig a keserűség. Most aztán elpusztul mindkettő. Csúfosan, nyomorultul, hogy igaza legyen a részeg költőnek, aki azt kérdezte reggel, lesz-e Konstantinja ennek a Byzáncocskának?

Felállt. Mégegyszer visszanézett az összetépett papírrongyokra s úgy érezte, hogy tulajdonképpen az ő élete hever itt összetépve. Papír volt. Szó volt. Szófoszlány. Gondolattöredék. És holnap ezt is elviszi majd a keleti vihar...

Szinte öntudatlanul ért fel a Kató lakására. A kis bútorozott szobában már készen álltak a leszíjazott bőröndök, beszegezett ládák. Legnagyobb meglepetésére azonban Kató is készen állt. Fel volt öltözve épp úgy, mint odahaza Pesten. Bundában, fátyolos kalapban állt a tükör előtt.

– Így akarsz Ausztriába jönni? – ámult el Károly, aki titokban még örült is neki, hogy Kató nem az autó miatt faggatja.

– Eszem ágában sincs. Azonban arra kérlek: felelj, mennyi időnk van még.

– Most beszéltem a hírszolgálati osztállyal – felelte Károly. – Azt mondják, hajnal előtt nincs mitől tartanunk. Megeshet, hogy még holnap is maradhatunk. A zárdában mindenesetre úgy intézkedtek, hogy holnapra is elő kell készíteni az ebédet.

– Rendben van! – ragyogott fel Kató sötétkék szeme. – Akkor még van legalább tizenkét óránk, ha nem több, s nekem két-három óra is elég, hogy elbúcsúzzak Magyarországtól.

Károly nézte a ragyogó fiatal asszonyt, a nyomor, bánat és halál poklának tarka pillangóját, aki itt állt előtte tündökölve, kirúszozva és felékszerezve.

– Nem értelek! – mondta komoran.

– Mindjárt megmagyarázom! – nevetett Kató. – Reggel, ugyebár megígértem neked, hogy veled megyek. Körülbelül sejtem azt is, hogy milyen körülmények közé megyünk. Én azonban nem tudok úgy elszakadni Magyarországtól, hogy el ne búcsúzzak tőle.

– Nerz-bundában akarsz búcsúzni?

– Igen – mosolygott Kató. – Azelőtt ugyanis itt járt Zsiga, a cigányprímás, aki olyan sokszor húzta fülembe a Baross kávéházban. Ahogy megláttam, egyszerre eszembe jutott minden. A múlt, a színházi esték, a kéknyelű, a halk mulatások, a délutáni tánc a szigeten, s akkor, abban a pillanatban úgy éreztem, hogy nem tudok elszakadni innen anélkül, hogy ne búcsúzzak el az emlékeimtől.

– Még mindig nem értelek! – dadogta Károly. – Déli egy óra van. Kőszegen nincs színház, nincs Baross, nincs egyetlen vendéglő sem, mert mindegyik bezárt.

– Ne törődj semmivel! – mondta rá Kató. – Zsiga azóta elintézte mindent. Istvándát lefektettem, Zsigának adtam pénzt, hogy megrendelhesse az ebédet, a bort. A vendéglős megkapta a parancsot, hogy rakja fel a légvédelmi rollókat, mert Kapás képviselő úr még utoljára mulatni akar egyet. Mi pedig a lesötétített vendéglő sarkában összekönyökölünk majd, mint régen, záróra után a debreceni Arany Bikában, mikor a főúr már eloltotta a csillárokat, Zsiga pedig elhúzza utoljára: „Fekete szárú cseresznye”...

– De hiszen dél van és nem hajnal. Köröttünk most omlik össze a világ.

– Mi pedig kitartunk az összeomló világ szélén, mint a pompeji legionárius!

– Örültség! – szabadkozott Károly. – Még el kell intézni az autót... Azonfelül mit szólnának hozzá az emberek...

Kató egyszerre hideg lett, majdnem ellenséges.

– Nem törődöm a kifogásaiddal, Károly! – mondotta. – A világ összeomolhat, engem nem érdekel. Az én világom csak akkor fog összeomlani, amikor én engedem. Tehát egyszerűsítom a kérdést. Ha ezt akarod, hogy veled menjek Ausztriába, akkor Te most velem jössz...

Károly még mindig megpróbált védekezni.

– Itt mindenki menekül, kétségbe van esve, az emberek futnak a hegyekbe, az apácák elrejtőznek a cellákba, mi pedig menjünk végig a városon, így kiöltözve, mulatni...

– Ismétlem, hogy az emberek nem érdekelnek. Elemér bácsit meghívtam, úgyszintén Marikát a fiújával. Egyelőre arra vagyok kíváncsi, hogy ők eljönnek-e.

Károly mégegyszer végignézett Katón. Eszébe jutott az elintézetlen autó, a politika, az óvóhelyi összeesküvők gyülekezete, az enyingi asszony és minden halál, amelynek kaszája itt suhogott már a haldokló fővárosocska fölött.

– Mehetünk! – mondta komoran.

A lépcsőházban Kató belékarolt.

– Szép kis gavallér vagy, mondhatom. Karon sem fogod a szerelmesedet, mikor utoljára kiruccanunk otthoni földön.

Károly úgy ment Katóval, mint az alvajáró. Az egyik sarkon fiatal kadét-iskolások rakodtak egy hatalmas társzekérre. Ócska fadarabokat, gerendákat, léckerítéseket dobáltak felfelé.

– Mi ez, fiúk? Talán fűtőanyagot visztek magatokkal Steyermarkba? – mosolygott Károly.

– Nem. Ezek a nagyváradi lovagló iskola tartozékai – mondta egy fiú. – Az őrnagy úr parancsolta, hogy vinni kell az utolsó darabig.

– Bezzeg a négyszáz disznót otthagya Váradon! – mondta egy nyurga aks.

Károly egy pillanatig arra gondolt, hogy kiszakítja magát a Kató karjából, megkeresi a parancsnokot, aztán leüti, mint a délelőtt az öreg ruszint. Aztán mégis leküzdötte az indulatait. Minek már mindez? Most az a fontos, hogy Kató elbúcsúzzon Magyarországtól. Hiszen ott lesz Marika is a Sándorjával, no meg az Elemér bácsi. Kató pedig ment, a nyüzsgő, felzavart városon és szinte nem is látta az embereket.

– Nem érdekelnek! – mondta újra. – Én most egy másik világban élek. Reggelig nem akarok tudomást venni róla, hogy mi történik körülöttünk.

– Vajjon nem így mentünk-e el minden mellett, ami kellemetlen volt? – kérdezte Károly. S újra az az érzése támadt, hogy megint többet lát valamivel, abból, amit tegnap még ő sem vett, vagy nem akart észrevenni. Igen. Így ment el Magyarország a falusi cselédlakások, az éhes parasztyerek, a keleti frontra küldött katonák szenvedése mellett is. Ment. Mert talán azt érezte, hogy nincs már sok ideje hátra. Hogy egyszer csak vége szakad a fenn az ernyő, nincsen kas úri világnak. Aki tehette, sietett élni. Talán már csak egy év, egy hónap, talán már csak egy óra vagy kettő...

A vendéglő félig nyitott ajtajában már várta őket a tulajdonos.

– Alázatos tisztelem, képviselő uram... – hajolt meg. – Méltóztassanak befáradni, de ha szabad kérnem, nagyon gyorsan. Az üzletet már bezártuk és nem szeretném, ha mások is jönnének. Estére mi is megyünk a hegyekbe, mert azt mondják, bombázni fogják Kőszegét. Csak egész kivételesen nyitottam ki a képviselő uram kedvéért, no és természetesen a méltóságos asszony parancsára.

Károly előre engedte Katót. Útközben, míg mentek a légvédelmi papírokkal elsötétített helyiségen át, halkán megkérdezte tőle:

– Tulajdonképpen mióta lettél te méltóságos asszony?

– No hallod – kacagott Kató. – Hát nem te mondtad, hogy az uram államtitkár lett Debrecenben? Az államtitkársággal pedig méltóságos cím jár.

– Gondolod, hogy Debrecenben is? – gúnyolódott Károly.

Kató már nem felelhetett. A félhomályból őszes úr ugrott fel.

– Kezét csókolom, drága szép Kató húgom!

– Isten hozta nálunk, Elemér bácsi! – nyújtotta a kezét Sárossyné.

– Hát kedves húgom – csavarta meg a bajsztát Elemér bácsi –, ez a búcsúest, vagy inkább búcsúdélután klasszikus ötlet volt. Méltó az én Udvaros Jenő barátom világszép lányához...

Kató, miután Károly lesegítette róla a bundát, helyet foglalt az asztalfőn, Elemér bácsi pedig tovább folytatta:

– Mert az úgy van, édes öcsém – fordult Károlyhoz –, hogy egy ilyen elhatározásnak tulajdonképpen elvi jelentősége van. Ha igazat lehet adni a híreknek, akkor holnap itt megjelenik az a proli-csöcselék. Ezzel szemben nekünk meg kell mutatni, hogy ragaszkodunk az úri, magyar életformához, amelyről olyan szépen beszélt Bethlen Pista barátom a törzsökös magyarok egyik vacsoráján. Ragaszkodunk, az utolsó pillanatig is.

A vendéglős személyesen tette eléjük a badacsonyi kéknyelűt.

– Az utolsó pár üveg Eszterházy pincéjéből. Azelőtt vettem egy sonkáért, két német őrmestertől. Két egész teherautóval hozták. És ugyebár inkább képviselő uramék igyák meg, mint holnap a bolsevikiek...

– Nagyon természetes – harsogta rá Elemér bácsi.

A félhomályból Marika bukkant ki, a miniszterium szőke Greta Garbója, ez a jólsikerült sztárutánzat, aki valami titkárnői állást töltött be egyik ügyosztályon. Károly tudta, hogy az egész hivatal csak ürügy volt. Marika a szüleitől akart megszabadulni. A zordon vezérigazgató papától és a mamától, aki unalmas bibliaórákra járt és alaposan nyaknehajította őt, mikor a zongoratanárjával csókolódzott. Azóta sűrűn látták Marikát monoklis német tiszték társaságában. Legénylakást tartott fent, valahol Kőszeg szélén s állítólag egész csinos összegeket költött a Dunántúlon még fellelhető súlyosabb italokra. Sándor – mint ő mondta –, a fiúja, kinyalt kis titkárociska volt, akit Marika akkor húzott elő a póttartalékból, mikor mindenkinek más elfoglaltsága volt.

– Alázatos tisztelettel, bátyáim! – hajlongott Sándorka.

Marika minden köszönés nélkül kezdte.

– Megkértünk egy kicsit. De előbb el kellett intézni a csomagokat. Tudod, édesem, a Kurt, az a csinos repülőőrnagy, azt mondta, hogy ha vele akarok menni, akkor mindent fel kell pakkolni az autóra, mert ő minden pillanatban indulhat.

– S te veled mi lesz? – kérdezte Sándorkától Károly.

– Én, kénelek tisztelettel, bebiztosítottam magamat. Valami tábori postások akartak menekülni egy nagy zöld postautóval. Egyszerűen feloszlattam az alakulatot. És most van egy egész postautóm. Címerrel, koronával, postakürttel. Elférnek rajta Marika összes szerelmeslevelei.

Károly, aki előbb még arra gondolt, hogy kiüti Sándorka szeméből a monoklit, Katóra nézett s életében először megalkudott.

– Akkor talán magaddal vihetnéd Katót, a kisfiát, meg Verát, a szobalányt.

– Nagyon természetes, bátyám. Verát talán itt hagyjuk, mert tudod, nem utazok szívesen egy autón cseléd lányokkal. De Kató méltóságos asszony és a kis fia egész világos...

– Így legalább megtudtam, hogy eddig nem is volt autónk – biggyesztette le a száját Kató. – Most azonban ez is elintéződött.

– A kocsí ott áll a főreál előtt – mondta Sándorka. – Verának üzeni kell, hogy vigye a csomagokat.

A fiatal ember kiszaladt s láthatólag egy ott ragadt borfiúval tárgyalt, aki húsz pengő láttára sietve vállalta a küldönci tisztet. Károlynak azonban összeszorult a szíve. Hát Kató megy? Anélkül, hogy csak egy szóval is említette volna Verát? Itt hagyja ezt a fiatal teremtest, aki pedig a férje leghűségesebb kocsisának a lánya? Most, hirtelen visszaemlékezett rá, hogy Kató mennyi szépet és jót mondott neki erről az egyszerű parasztlányról. Azt állította, hogy soha nem tudna tőle elszakadni. És most egy szava sincs, mikor talán a Vera életéről van szó.

Elemér bácsi megvárta, míg a vendéglős újra teletölti a poharakat.

– Ti fiatalok – fordult Károlyhoz – persze már nem méltányoljátok, hogy mi volt a magyar úri életforma. Mikor, kérem szépen, Árminnal, a Klár fiúval huszonkilenc csillárt lőttünk le a nyíregyházi Koronában...

– Ha jól emlékszem, Elemér bácsi huszonegyet lőtt a huszonnyolcból – nevetett Kató.

– Na ja – szerénykedett az öreg úr –, a Klár fiú nem volt céllövő bajnok. De mindenáron ő akarta a ceh felét fizetni. Hohó ecsém! mondtam én, mindenki annyit fizet, amennyit talált.

– És szabad kérdezni, mi lett a nyírábrányi birtokkal? – kérdezte Károly.

– Eladtam, kérem. Épp a Klárék vették meg mind a négyezer holdat. Ezerszeresen fizették ki a nyolc csillár árát.

Marika valamit súgott Sándornak, aki ismét teletöltötte a poharakat.

– Tudjátok, gyerekek – szólalt meg Kató –, most az egészet úgy kell elképzelni, hogy nem Kőszegen vagyunk, hanem a Barossban, vagy a Spolarichban. Fejünk fölött ragyog a csillár, az ablakon nincs légvédelmi papír. Odakint a világban nincs háború, nincs légitámadás és holnap nincs menekülés. A pódiumon, a mikrofon előtt ott áll Kalmár Pali – még most is látom a szép barna szemét –, Oszkár, a főúr most tette elénk a forró puncsot – ezt a vacak kaviárt vigye vissza, kérem –, aztán egyszer csak a Farkas Tóni vonója alatt felcsendül a dal.

A félhomályból előővakodott Zsiga, aki mögött még három óvatos roma kullogott. Aztán a halál közelségében felzendült a dal.

*„Feketeszárú cseresznye,
Rabod lettem, szép menyecske”*

Sándorka halkan, gazdászosan belerévt a Marika szemébe, Károly pedig Katót nézte, amint ragyogó arccal mosolyog rá a füstösképző cigányprímásra.

– Mondd Zsiga – kérdezte Károly, hogy ne zavarja a dalt. – Holnap kinek fogod húzni?

– Jáj náccságos úr – sóhajtott Zsiga –, a segíny csigány mindig annak muzsikál, aki parancsolja a nótát. Meg aki megfizeti érte.

Károly belenyúlt a zsebébe, egy bankót dobott a cigány felé. Finom, rózsaszín papír volt. Nemrégiben került ki a bankjegynyomdából.

– Húzd hát – mondta keserűen. – Elment miattatok egy pár ezer hold, éhezett egy pár százezer gyerek, tönkre jutott néhány száz magyar úr. Húzd, hiszen holnap már úgymint másnak kell húzni.

Elemér bácsi nem sokat látszott érteni az egészből. Odahajolt hát a Kató füléhez s folytatta, mintha mi sem történe kint a világban.

*„Ne bánj vélem, mint raboddal,
Inkább, mint a galamboddal”*

Károly szívét elöntötte a keserűség. Hát ezért volt minden? Ez volt az egész, amiért harcolt? Azért akarta megváltani a világot, hogy még azt se tudja megváltoztatni, akit szeret. Elemér bácsi halkán, akkurátusan, azzal az utólérhetetlen úri mozdulattal nekikönyökölt az asztalnak, hogy alulról láthasson bele Kató sugárzó szemébe. Sándorka egy diszkrét, asztalalatti fogással végigsimította kezét Marika ruganyos combjain.

– Tulajdonképpen én nem is hiszem, hogy ez az egész menekülés igaz legyen – mondta Marika. – Csak azért terjesztik a rossz híreket, hogy megzavarják az emberek szórakozását.

Kató belemerengett a nótába és úgy mondta.

– Látjátok, én soha nem foglalkoztam politikával, de sajnos ebben a menekülésben hiszek. Innen menni kell. Csak abban az egyben nem hiszek, hogy minden eltűnjön, ami szép volt. Ezek a bolsevik hordák majd elvonulnak, ha vége lesz a háborúnak. Mi pedig szépen visszajövünk. Egy országot le lehet győzni, de az életet nem lehet megállítani. Én mondom nektek, hogy egy év se telik el, s újra ott fogok ülni a Nemzetiben, vagy az Operában, újra lesz pezsgő, tánc a szigeten. Folytatódik majd minden, ahol abbahagytuk.

Zsiga közben új nótába kezdett, de Károly, ahogy szétnézett a félig lesötétített teremben – sehogy sem tudta megérezni azt a mámoros hajnali hangulatot, amelyet Kató akart kicsihozni az egyetlen pislogó villanylámpából, a négy szál cigányból. Kietlen, halálrakészülő volt itt már minden. S úgy érezte, hogy az asztalnál halottak ülnek, halott álmokkal és halott vágyakkal, egy soha vissza nem térő tegnap kísértő ígézetével. Árnyak vannak csak itt, akik visszajöttek a tegnaptól, amelyet most temet hamuja alá a véres tűzvihar. Számára csak Kató volt még, ami az életet jelentette. Csak ő ragyogott a másik életéből, mint a visszanéző, búcsúzó napsugár. A többi hiábavalóság volt. Politika, siker, küzdés az emberekkel, hatalomért, hatalom ellen, hatalom megtartásáért. És mit ért el vele?

– Nagyon nekikeseredtél, Károly ecsém! – mordult fel Elemér bácsi. – Igyál egy kis borocskát. Ilyet úgyse kapsz, kint a sógoroknál.

– Frissebbet, Zsiga! – parancsolta Marika és Sándor. – Úgy, mint a jogász-bálon. Nem ütik a jogászt agyon! Nemdebár, Marikám?

A szőke kis démon már fel is állt a tánchoz, Kató meg Károlyra nézett.

– És az én gavallérom? – állt fel táncbahívó mozdulattal Sárossyné.

– Csak nem gondolja, hogy táncolni fogok?

– Utoljára? Velem? Nem akarsz jönni?

– Nem szentségtelenítem meg ezt a haldokló földet! – vágta vissza Károly. – Elkísértelek, de ne haragudj. Ma én nem tudok táncolni.

Elemér bácsi felemelkedett:

– Igen. Megértem, ecsém, hogy nektek fájdalmas lehet. Ti a hatalomtól búcsúztok ma. És ez a legfájdalmasabb. Én is így voltam vele, mikor Tisza Kálmán lemondott. De az már régen volt. És mi soha se halunk meg, úgy-e, Kató húgom.

Egy perc múlva Kató már ropta a csárdást Elemér bácsival. Zsiga cifrázta a taktust, Marika a leghomályosabb sarokban csókolódzott Sándorkával, Károly pedig csak az óráját nézte.

– Délután három! – gondolta.

Mikor a tánc félbemaradt, Kató és Marika kimelegedve ültek le a gavallérjaikkal. A cigány nekiállt a bornak, amit a vendéglős állított egy távolabbi asztalra.

– Úgy látom, Károly, unod a dolgot! – mondta szemrehányóan Kató. – Míg mi táncoltunk, mindig az órát nézegetted.

– Nem azért néztem az órát. Valami másra gondoltam. Tíz évvel ezelőtt a varsói Belvedere-ben jártam, csak úgy, mint magános turista. Ott van egy kép. Matejko festette Lengyelország felosztásáról. A képen ott állnak a lengyel urak. Körülbelül úgy, mint Elemér bácsi. És középen ott van a király is. Kezében óra. Nézi, hogy meddig van még országa neki.

– Már megint a politika, édes öcsém! – feddette Elemér bácsi Károlyt. – Az ország a ti kezeten vesz el. Nektek van legkevesebb jogotok keseregni rajta.

– Én pedig azt nem akarom, hogy az óráról beszéljete! – szólt közbe Kató. – Nem akarok tudni világról, időről, holnapról. Csak ma van. Csak a pillanat. Azontúl nincs semmi. Húzd rá! – parancsolta Zsigának, aki már kissé részegen szédelgett az asztalok között.

*„Gyöngé violának, letörött a szára,
Az én bánatomnak nincs vigasztalása.
Fütyöl a szél Kőszeg felett,
Édes hazám, Isten veled.”*

Sírt, zokogott a dal. De még a cigány se sírt rajta. Zsiga bácsi elábrándozva nézett a Kató szemébe, Sándorka pedig már részeg volt egy kicsit, tehát nagylelkűségi rohamot kapott.

– Kérlek tisztelettel Károly bátyám, én ennek a dalnak hatása alatt elhatároztam, hogy rendelkezésemre bocsátom azt az egész autót. Vidd el a méltóság asszonyt, Istváncát, Verát, magadat, a csomagjaidat, a cigányokat. Én nem megyek innen egy tapodtat sem.

– Megbolondultál? – csattant fel Kató. – Mit akarsz tenni?

– A dolog úgy áll – mondta Sándorka –, hogy Marika szemmel láthatólag úgysem én velem jön.

– Azt azonban megígértem – szólt közbe tárgyilagosan a szőke Greta Garbo-utánpótlás –, hogy még megfelelő formák között elbúcsúznak tőled.

– Marika az örnagyával megy, tehát minek nekem autó, vagy efféle. Én szépen itt maradok.

– S mit fogsz azután csinálni?

– Nagyon egyszerű, Károly bátyám. Tovább szolgálom!

– Azoknál? – kérdezte Károly s arra gondolt, hogy ezt a szerencsétlen alakot egyedül azért neveztették ki segédtitkárból titkárnak, mert rendkívül alacsony számú párttagsági igazolvány volt.

– Hát igen – mondta Sándorka –, eleinte egy kicsit zsénben voltam, hogy azokat szolgáljam. Én azonban, kénelek szépen, köztisztviselő vagyok. Az állam alkalmazottja, akinek parancsolnak. Elvégre, ugyebár szolgáltam Teleki, Darányi, Kállay alatt, meg most ti alattatok is. Kötelességem tehát, hogy tovább szolgáljak amazoknál is.

- És az elvek, amelyekről tegnap beszéltek?
  - Egy köztisztviselőnek nem lehetnek elvei. Maul halten, und weiter dienen! Ez az egyetlen elv.
  - Szóval ennyi volt az egész? Ezért neveztetek ki titkárrá?
  - A képességeim miatt! – vágta vissza szerényen Sándorka.
  - Igazad van, édes fiam – helyeselt Elemér bácsi. – A magyar úri osztálynak megvan az a képessége, hogy minden körülmények között vezessen, hogy feltalálja magát.
  - Én már át is képeztem magam – nevetett bárgyún Sándorka. – Ide figyelj, Zsiga. Ismered te az Internacionálét?
  - Tánulgom, nagyságos uram. Tánulgom.
- A cigány már felemelte a vonót s Sándorka kezdeni akarta:
- Föl, föl, ti rabjai a földnek...
- Ebben a pillanatban azonban felcsapódott az ajtó. A vendéglős sápadtan sietett be és a Károly füléhez hajolt.
- Rossz hírek, képviselő uram. A hegyekből most jött le két ember, már hallják az ágyúdörgést.
  - Bolondság! – vélte Elemér bácsi. – Azt húzd, Zsiga: „Nem, nem, nem, nem megyünk mi innen el.”
- A cigány rákezdte, Kató és Marika terceltek hozzá. Károly azonban parancsolt.
- Azonnal megyünk! Hol van az autód!?
  - Ott áll a főreál előtt. Benne alszik a soffőr.
  - Előre Kató! – fogta karon Károly az asszonyt. – Itt nincs vesztegetni való idő. Ha a hegyekből hallik az ágyúdörgés, akkor akár be is keríthettek.
- Károly egy marék bankjegyet dobott az asztalra, a cigány meg húzta, de Elemér bácsi egyre sápadtabban szedelőzködött.
- Remélem, Kató húgom, magatokkal visztek. Ha már úgyis egy egész autótok van.
  - Egy egész posta-autó – erősítette Sándorka.
  - Nekem azonnal meg kell keresni Kurtot! – izgult Marika.
  - Jó, jó – mondta türelmetlenül Kató. – Siessetek. A Semmeringen majd találkozunk.
- A két fiatal eltűnt. Kató és Károly kilépett az utcára, s akit első pillanatra megláttak, Vera volt. Ott állt a vendéglő ajtaja előtt egy nagy rakás csomaggal.
- Hát veled mi van? – förmedt rá Kató.
  - Jaj Istenem – lihegte a lány. – Majd beleszakadtam ebbe a sok csomagba. De az autó nincs sehol, nagyságos asszony.
  - Lehetetlen.
  - Higgye el pedig, hogy nincs. Megkérdeztem én a katonákat, a soffőröket.
  - Tudják is azok, ebben a zűrzavarban! – mondta Károly.

– Igen ám, de én bementem a szállításvezető tiszt úrhoz – ellenkezett Vera –, oszt megmondtam neki, mutassa meg azt az autót, amelyiket Sándorka titkár úr foglalt le.

– No és mit mondott a tiszt úr?

– Azt mondta, hogy beszélni szeretne az asszonyommal.

– Miért?

– Úgy mondta: megkérdezné tőle, hogy állhat szóba egy olyan szélhámos, hazug fráterrel, mint a Sándorka úrfi. Hazugság annak minden szava. Sohsem volt autója.

Károly elnevette magát.

– A tiszt úrnak igaza volt, Vera.

Azzal már meg is ragadott két nehéz koffert:

– Gyerünk! Egyelőre haza a lakásra. Útközben megpróbálom tisztázni, mennyi időnk van még.

A város csendes volt. Az óra négyet mutatott és Kőszeg fölött ragyogott a márciusi nap.

VI. FEJEZET

Az evangélikus főgimnázium előtt megállt egy autó. Aki vezette, torzonborz szakállú, roskatag hátú férfi, kiszállt, becsapta az ajtót és széttekintett a kis téren, ahol csomagok, autók, szétszedett ágyak, batyuk valóságos halmaza tornyosult. Senki sem őrizte őket. Csak az utcasarkon beszélgetett két öreg népfelkelő. Halkan, vontatottan esett a szó.

– Oszt te is megszöksz, Sándor? – kérdezte az alacsonyabbik.

– Nízzed – mondta a cserzett ábrázatú –, a Tiszántúl megszállás alatt van. Ezek szerint én is orosz állami polgár lettem.

– Nincs is itt semmi keresni valód! – dörögte rá a másik.

– Odaát van a családom, ha ugyan még ílnek szegínyek.

– Mondd: mí<r> ne ílnének? Azír, mer itt az urak azt mondják? Nem igaz abból egy szó se. Én is vótam muszka fogságba Spemizsl után. Hát én tudom: az orosz is csak ember.

– Aszongyák, hogy megerőszakolták a nőket.

– Hát ha mondják, akkor méginkább menni kell. Haza. Hadd lássuk, mi van! – mondta az alacsonyabbik.

– Megyek is! Ha itt lesznek, feltartom a kezem, oszt két napra rá már otthon is vagyok. Tiszafüreden. A családnál.

– Én is ekként cselekszem! – mondta a másik. – Mert az úgy is van ám, hogy itt az urak sok mindenfélét beszélnek. Pedig hát igazság szerint nekünk már rég ott lett vóna a helyünk. Ellenség! Ellenség! – mondják az urak. – Én meg azt mondom arra, hogy mégis csak a szegínyemberek pártja az. Oszt nagyon meglehet, hogy felosztják ám a gróf földjét, meg a káptalanét. Hát igyekezni kell, hogy idején otthon legyünk.

– Hogy nekünk is jusson. Ki ne maradjunk az osztásból, mint az első háború után.

A torzonborz szakállú, úrforma férfi hirtelen előlépett a csomag-halmok mögül és szembe fordult a két katonával.

– Emberek. Bolondok kendtek! – és a szája széle reszketett a felindulástól. – Én onnan jövök a Tiszántúlról. Debrecenből. Én az ő emberük voltam. Nekem elhihetik...

– Mit higgyünk? – bicsaklott meg a cserzett képű.

– Én láttam őket, emberek. Annyian vannak, mint a sáska. Letapodják a vetést, összetörik a bútort, felgyújtják a házat, halomragyalázzák az asszonynépet.

– Az úr azt mondja, hogy onnét jött? – kérdezte bizalmasabban az alacsonyabbik.

– Mondom maguknak, hogy az ő emberük voltam. Őket szolgáltam. És most, ... most az utolsó pillanatban azért jövök, hogy ordítsak, sikoltsak. Emberek! Ébredjetek! Nyakatokon a tatár!

– Messziről jött ember! – legyintett megvetően a cserzett képű.

– A<z>t (?)³ meg ez is olyan úr fajta! – tódította a másik.

---

³ Bizonytalan szó, a kéziratban *Aut* olvasható.

– Voltam valamikor. Most senki se vagyok. Ember. Porszem. Nincstelen földönfutó. Sárossy István a nevem.

A cserzett képű jobban megnézte.

– Né, csakugyan a Sárossy nagyságos úr. Hát nem ismert meg édes egy gazdám?

– Bisi Márton! – kiáltott fel István. – Csakugyan maga vóna az? És maga beszél velem így. Maga sem hisz nekem? Hát hazudtam én valaha maguknak?

– Azt nem. Dehogy is hazudott a nagyságos úr. Sőt, inkább arany volt mindenik szava.

– Hát iszen tévedhet is – próbált még védekezni a másik.

– Értsen meg, szerencsétlen ember. Én a saját szememmel láttam mindent. Én nem adok arra, amit az újságok írnak, meg amit a hatalom urai mondanak. És mégis én mondom maguknak, százezerszeresen több igaz annál, mint ami az újságokban áll, vagy amit beszélnek. Bisi Márton itt van. Tizenöt évig volt hűséges emberem a kis földemen. Ő a tanúm rá, hogy mindent a népért tettem. Urakkal vívtam, némettel verekedtem, bujtattam az üldözött zsidót, mégis eljöttem. Ott hagytam őket. Mert ezek irtják a magyart.

– Oszt mit akar tenni most a tekintetes úr? – hökkölt meg Bisi Márton.

– Felmozdítani azt, akit még lehet. Ha egy század, ha egy zászlóalj, ha egy hadtest, de ha csak két ember is! Mindegy. Harcolni! Tíz körömmel, foggal, halálig – azok ellen!

– No, menjünk, Márton! – szólalt meg az alacsonyabbik. – Én nem harcolok. Mert az úgy van, hogy én tulajdonképpen orosz állami polgár lettem. Hát én megszököm... Osztják otthon a földet...

– Maga is, Bisi Márton? – riadt fel Sárossy István.

– Nízze, tekintetes úr, ne haragudjék rám. De mondom, hogy otthon a család. Osztán, különben is, mit tehetnénk mi már itt. Itt fel vannak pakkolva az autók. A tiszt urak mennek, ha még el nem mentek. A legénység szökik, mert nincs kenyere. És otthon osztják a földet...

– Jól van, Márton! – bólintott Sárossy István. – Menjen és mondja meg otthon, hogy tiszteltetem a családját.

– Köszönöm alássan! – csapta össze szakadt bakancsát Bisi Márton.

– De várjon még – szólalt meg Sárossy. – Még egy üzenetem van. Magának is szól, de a társainak is... otthon. Mikor majd nagyon csattog hátukon a kancsuka, mikor a lányuk világra hozza a mongol gyermekét, mikor majd nem lesz kenyér, nem lesz templom, akkor mondja el – de csak titokban, halkan, mindig csak négyszemközt –, Sárossy István azt üzenete, hogy a szabadság azért veszett el, mert hűtlen lett hozzá a paraszt-ember is!

VII. FEJEZET

Egy fél óra múlva Károly – aki időközben elment Kató lakásáról – hirtelen visszajött. Arca sugárzott az örömtől.

– Minden rendben van. Vettem egy autót.

– Ugyan, ne mondd! – derült fel Kató.

– Azonfelül informálódtam a helyzetről is. Szó sincs bekerítésről. A Rába-vonal áll, sőt még napokig, talán hetekig ellenállhat.

– Erről beszélj, mi van az autóval?

Károly letette a kabátját.

– Az egyik emberem – kezdte – megsúgta, hogy van itt egy pesti, menekült testvér, aki nem akar tovább jönni – és árulja az autóját. Istállóban dugdosta mostanig, hogy a honvédség le ne foglalja.

– Hát ez nagyszerű! – ragyogott el Kató arca. – Egy egész új autó?

– Azt nem mondhatnám, de a tulajdonos azt állítja, hogy három óra alatt ki lehet javítani. Öt perc alatt szereztem egy soffőrt, akitől elvették az autóját, és már dolgozik is.

– Mennyit mert kérni azért a tragacsért?

– Ötvenezret. De odaadtam neki. Kétezer kellett a közvetítőnek. Így hát megszabadultam majdnem minden pénzemtől.

– Mikor indulunk? – kérdezte Kató.

– Ha rosszul megy minden, akkor hajnalban, vagy reggel. Ma éjjel még pihened kell.

– És ha én ma éjjel nem pihenni akarok? Ha én azt mondanám neked, hogy a búcsúzás nem volt teljes?

Károly érezte, hogy torkában dobog a szíve. Hiszen a Kató szeme csupa ígéret volt. Egy lépést tett az asszony felé, akinek szépsége úgy sugárzott most reá, mint az izzó szénparázs.

Odakint kopogtak az ajtón.

– Szabad! – mondta csalódottan Kató.

Az ajtó kinyílt. A küszöbön ott áll Páter Ladislaus, bencés, akivel mindketten igaz barátságot kötöttek, mióta Kőszegen voltak. A páter sokszor vívott kemény szócsatákat Károllyal. Most sápadt és szomorú volt.

– Búcsúzni jöttem! – mondta csendesén.

– Bizony, nagyon szégyenlem, hogy nem mi mentünk el főtisztelendő úrhoz! – mondta Kató.

– De hát nem volt időnk. Olyan hirtelen jött minden. Az áttörés híre, a csomagolás, szaladgálás az autó után.

– Ott lakom ugyan a vendéglő mellett, ahol ma délben olyan szépen húzta a cigány – mondta tapintatosan Páter Ladislaus –, de nem baj. Úgyis erre vitt az utam. Holnap pedig már aligha látjuk egymást. Önök, úgy tudom, Nyugatra mennek.

– És főtisztelendő úrék maradnak?

A páter bólintott, Károly pedig akaratlanul átcsapott a régi vitatkozó hangba.

– Persze az egyház!... – mondta gúnyosan. – Önöknek maradni kell. A bolsevikiek jók, kegyesek, nem fogják bántani a papokat, sem az apácákat. Az érsek úr így parancsolta...

– Nem az érsek úr: az Isten! – mondta csendesen Páter Ladislaus.

A szobában csend lett. Katót és Károlyt szíven ütötte a szó, amelyet olyan kevesen emlegettek a kőszegi társaságokban, az utóbbi időben. A Párt, az Eszme, a V.2., a feketén vásárolható vaj sokkal nagyobb érdeklődést keltő téma volt, mint az, amiről most Ladislaus beszélt.

– Nem értem – mondta Kató.

– Én sem! – tette hozzá Károly. – Lepsényben az oltár előtt meggyalázták az asszonyokat. Sőt. Azt hiszem, még Esztergomban is tudni kellene valakinek, hogy mi történt Székesfehérváron.

A páter szelíden mosolygott.

– Ha ez igaz – pedig magam is tudom, hogy sokszorosan igaz –, akkor nekünk még inkább maradnunk kell. A képviselő úrék propagandája sok rosszat mondott mi rólunk. Azt állították, hogy hallgatunk a súlyos problémákkal szemben, felpanaszolták, hogy nem foglalunk állást. Azt mondták, angol-barátok vagyunk, szeretjük a zsidókat.

– Ami körülbelül igaz is volt! – szólt közbe Károly.

– A Krisztus Jézus úgy parancsolta, hogy szeressük minden embertársunkat – folytatta csendesen a páter. – Ez túl van és felül van minden politikán. Azt is tudjuk, hogy ami most következik, rosszabb lesz ezer esztendő minden szenvedésénél.

– És mégis maradnak?

– Igen – bólintott a páter. – Mi jobban tudjuk, mint Önök, hogy mi a bolsevizmus. Mi tisztában vagyunk vele, hogy itt most, egy időre a Sátán uralma következik, hogy magyar magyar ellen támad, hogy akasztófákat állítanak a jóknak, hogy betörnek a templomainkba, könyvtárainkba. Tudjuk, hogy majd el akarják rabolni tőlünk az embert, a gyermekek lelkét, az imádságot, a kenyeret, az Istent.

– Azért kellett volna mindent átmenteni, amíg lehet! – mondotta Károly.

– Ellenkezőleg! Nekünk most kell maradni! – lángolt fel a páter hangja. – Olyan idők ezek, amikor elmehetnek a politikusok, a katonák, az irányzatok, az eszmék. Mindenki elmehet. Csak Krisztus nem. És az ő szolgáinak is maradni kell. Most, amikor a népünk szenvedni fog, amikor nem lesz kenyere, amikor kancsukával vernek végig a hátán, most kell gyógyítani, vigasztalni, és igen, harcolni is.

– Mivel? – kérdezte Károly.

– A gyűlölet ellen a szeretettel, a vak indulat ellen a szelídséggel és alázatossággal, a hóhérok és a banditák szuronyai ellen egy vékonyka kereszttel.

– S ön... ön, Páter Ladislaus, hiszi, hogy ebben a harcban győzhet valaki?

– Kétezer év óta mindig Ő győzött – mondta halkán a páter. – Krisztus!

– Csodálatos az ön hite! – szólalt meg Kató.

– Én nem csak hiszek. Én bizonyosan tudom, amit mondok. Egy pár év múlva, ha ön is leteszi ezt a keresztet – mutatott a Károly nyakkendőjébe tűzött jelvényre –, amikor már elmúltak a diktátorok beszédei, amikor senki sem emlékszik majd az „elvekre” – igen – akkor, mikor már mindenki úgy látja, hogy a politikusok, pártok marakodása közben a megsemmisülésbe,

szolgásgba hullt Magyarország, akkor majd emlékezzék rá, képviselő úr, amit mondtam. Akkor lesz itt egy nép, amelyet nem lehet megtörni, mert a pinceodúban, a katakombákban is Krisztushoz fog imádkozni. És akkor, képviselő uram, vegye fel ön is ezt a kis fakeresztet – a másik helyett. Emlékül adom. Önnek is, asszonyom.

A páter két picike fakeresztet vett elő a zsebéből.

– Ezt adom azoknak, akik holnap hazátlanok lesznek.

Kató szemére ráborult a könny. Károly némán nézte a keresztet.

– És önökhöz van egy másik búcsúszavam is. Talán nem haragusznak meg érte.

– Hálások leszünk – hajolt meg Károly.

– Országok összeomolhatnak ideiglenesen. Krisztus országa azonban soha. És tudják-e, miért. Mert ennek alapja ősbibb, istenibb minden politikai szervezetnél. Az ő országának alapja ez a gyermek, aki itt alszik a bölcsőben, az apa, akit elszakított a sors, az asszony, aki a kisdedit neveli. Szóval a család. Ezt pedig összetartja a keresztény házasság szentsége. Én nem akarok most többet mondani... – fejezte be a páter.

Kató Károlyra nézett. A férfi lehajtotta a fejét.

– Most pedig Isten vezérelje mindkettőjüket – nyújtotta kezét a páter. – Reggel még gyóntatni fogok a templomunkban...

A pap kiment és Károly úgy nézett utána, mint aki most, az utolsó pillanatban meglátta azt, akit tíz évig keresett a nyomor, árvaság, gerinctelenség, szolgalelkek búcsúzó országában. És egyszerre nagy-nagy szégyenkezést is érzett.

– Mit mondjak most te neked, Kató?

Az asszony felelni akart, de újra jött valaki. A soffőr állt az ajtóban, izzadtan, kezében néhány franciakupccsal és egy benzines ronggyal.

– Tisztelettel jelentem – mondta –, az autót nem lehet megcsinálni.

– Hogy-hogy nem lehet?

– Hiányzik belőle a legfontosabb alkatrész. Ilyet pedig nem kapni sehol a világon.

– S mit szól ehhez a tulajdonos? – csattant fel Károly.

– Laszky úr már nem szól semmit. Azt mondta: nem ér rá ilyen csekélységekkel foglalkozni. Székérre ült és elment a csomagjaival együtt.

– És a pénz? A pénzt nem küldte vissza?

– Csak nem fizette ki képviselő úr ezt a szélhámost? – riadt meg a soffőr.

– Ötvenezer pengőt adtam neki, kétezret meg a közvetítőnek. Elvégre azt mondta, hogy az autó kifogástalan. Egyébként is párttag volt. Testvér. Fel sem tételezhettem, hogy be akar csapni.

– Csirkefogó volt! – állapította meg komoran a soffőr. – Csodáltam is, hogy a képviselő úr szóba áll vele. Dehát azt tetszett mondani, hogy ez is testvér. Én nem mertem szólani.

Károly egy marék bankjegyet nyújtott a soffőr felé.

– Ha még hasznát tudja venni – köszönöm a fáradságát.

A soffőr szabadkozott, mondván, hogy épp elég volt az ötvenkétezer pengő kiadás és hogy még fel sem lehet jelenteni azt a betyárt.

– Nem baj! – mosolygott keserűen Károly. – Újra tanultam valamit.

– Drága tandíj volt! – állapította meg Kató. – Ráadásul most már megint nincs autónk.

A soffőr gondolkozott egy pillanatig.

– Azelőtt láttam egy autót. Teljesen üres. Egyetlen úr ült benne, csomagok nélkül. Az talán elvinné a képviselő úrékat?

– Jó, jó, de hol az az autó?

– Azelőtt itt állt nem messze. A vezetője tőlem kérdezte, hogy nem ismerek-e bizonyos Sárossynét.

– De hisz az én vagyok! – szólalt meg Kató.

– No, akkor mindjárt megpróbálom megnézni. Hátha megtalálom azt az urat meg az autóját.

– Előre is köszönöm – mondta Károly.

A soffőr elment. Kató lenézett az utcára, aztán Károlyhoz fordult:

– Mit gondolsz, Károly? Ki kereshet engem?

VIII. FEJEZET

Az ajtó kicsapódott. A küszöbön ott állt Sárossy István. Kató egy pillanatig nézte az ura elvadult külsejét, kiütözö szakállát s csak azután sikoltott fel.

– István! Hogy kerülsz te ide?

Károly érezte, hogy a megoldás megérkezett.

– István! Isten hozott! – nyújtotta felé a kezét és maga sem tudta, hogy a hangja egészen őszintén csengett.

– Otthagytam azokat! – szólalt meg tompán István. – Tudtam, hogy itt hamarosan vége lesz mindennek. – A feleségére nézett: – Nem akartam elszakadni tőled.

– Az autóddal mi van? – kérdezte Kató.

– Itt áll a ház előtt. Áthoztam a front egyik hasítékán, noha nem volt egészen egyszerű dolog.

Kató csak most kezdett örülni az urának.

– Hát ez nagyszerű, István. Szép tőled, hogy áthoztad az autót is. Így legalább elvihetsz innen.

Károly ránézett az asszonyra. És most, egyszerre megértett mindent. Kató nem ő vele akart elmenni, hanem az autóval. Mindegy, hogy kinek az autója, az uráé, vagy az övé, esetleg a másé. Csak autó legyen. Kényelem legyen. Igaz, hiszen meg is mondta reggel, hogy csak akkor jön, ha lesz autó és lakás a Semmeringen.

– Eredetileg én szándékoztam tovább vinni Katót – mondta. – Sajnos én nem tudtam eddig autót szerezni.

Az asszony, úgy látszik, félt a leleplezéstől, mert ideges nevetéssel vágott közbe.

– Azóta különben is lényegesen megváltozott a helyzet.

Az urához fordult.

– Mi van a pesti lakással?

– Ép. Semmi baja nincs. Miután az enyém volt, vigyáztak rá, hogy a csöcselék se fosztogasson benne.

– Akkor pedig nem megyünk sehová! – mondta ki Kató a szentenciát. – Ha a harc áthullámozik rajtunk: hazamegyünk.

– Megörültél? – riadt fel István. – Azt hiszed: itthagylak azok kezében? Hiszen azért jöttem, rohantam, hogy előbb érjek ide s elvigyelek előlük, amíg nem késő.

– Eh, azok is csak emberek. Látod, a lakást sem bántották.

– Itt nem az oroszokról van szó. A bolsevikiekről! – mondotta határozottan István. – Azok pedig nem emberek!

Károly szólalt meg.

– Te, éppen te beszélsz így, István?

Sárossy odaállt az alvó Istvánka ketrec-ágyacskája elé. Meleg mosollyal nézte egy darabig a fiát, s csak azután felelt Károlynak.

– Ezért a gyerekért beszélek így, és nem azért, mert te is itt vagy. Egyrészt nem félek tőle, hogy letartóztatasz, másrészt úgyis tudod, hogy mi volt a véleményem rólatok.

– Úgy látom, megváltozott! – szólt közbe Károly.

– Rólatok: nem. Amazokkal kapcsolatban igen.

Leült a karszékbe, cigarettára gyújtott s miközben gyengéden fogta a Kató kezét, beszélni kezdett.

– Tudom azt is, hogy te mindig gazembernek tartottál, Károly. Ne tiltakozz ellene. Nektek az volt a meggyőződésetek, hogy mindenki kötni való betyár, aki nincs veletek egy véleményen. Tudhatod azt is, hogy ez engem egy cseppet sem zavart. Mentem a magam útján, mert azt hittem, hogy ez a jobbik, becsületesebbik, magyarabb út. Tulajdonképpen semmi rendkívüli nem volt abban, amit mi akartunk. A háborút elvesztettük, hát majd békét kérünk a győztestől. Mindegy, ha kemény békét is, de békét. Megcsináljuk a földreformot, eltakarítjuk a feudalizmus romjait, jogaiba helyezzük a magyar parasztot, aztán majd – mire Istvánka megnő – lesz egy új ország. Szép, szabad, megbékélt és magyar!

– S azt hittétek, hogy ezt a bolsevikiekkal fogjátok megcsinálni.

– Miért ne hihettük volna? Elvégre – úgy véltük legalábbis – hogy az ország, ahonnan az úgynevezett⁴ felszabadítók jönnek – a dolgozó ember hazája. Legalábbis, egy új társadalmi fejlődés hatalmas kísérleti mintatelepe. A népe nagyrészt rokon velünk, mert több benne a turáni, mint a szláv. Hát majd véget vetünk annak az ezeréves bolondságnak, hogy mi mindig Nyugatért, a háládatlanokért tékozoljuk a magyar vért. Ezer év óta először valóban függetlenek leszünk...

– Ezt hittétek...

– És a valóság az, hogy csalódtunk! – hörgött fel Istvánból a férfi-fájdalom. – Én, Károly, láttam nemcsak a lerombolt falvakat, az elpusztult Budát, láttam az asszonyokat is, akiket tízesével erőszakoltak meg a bolsevikiek. Láttam a magasrangú tiszteket, akik még soha nem jártak fürdőszobában, nem láttak folyóvizet, csempézett mosdót, nem ismerték a kést és a villát. És láttam a rendszert. A terrort, az elnyomást, az ártatlanok bitóra hurcolását, az ázsiai idegenséget. A steppei-barbárt, amely most eljött, hogy lerohanja a mi világunkat. Nem! Én nem akarom, hogy a fiam, a feleségem ebben a rendszerben éljen.

– De hát ez irtózatos! – zokogott fel Kató. – Borzalmas, amiket mondasz. Hiszen, ha ez igaz, akkor én sohasem mehetek vissza a lakásba. A Géza utcába...

– Amíg az én feleségem vagy, addig soha! – mondta keményen István. – Leszek odakint valahol szolga, istállófiú, famunkás Kanadában, vagy bányász Amerikában. De szabad ember! Érted. Szabad... Mert ez több mindennél ezen a világon!

– De Károly azt ígérte nekem, hogy ő visszahoz. Két-három hét, vagy egy hónap múlva. Ha felszabadítják Magyarországot.

– Te hiszel ebben? Te ezt még komolyan gondolod?

– Reggel még azt hittem! – mondta Károly. – Azóta azonban sok minden történt.

– Ebbe azonban nem lehet belenyugodni – csattant fel István hangja. – Ha nem segíthetünk, ha már tényleg elveszett minden, ami egyszer alkalmas lehet arra, hogy felhívja a figyelmet arra, ami a népünkkel történt.

---

⁴ A szó utólag begépelve.

- Igen, de mit? Mit lehet itt még tenni, mikor feloszlóban van minden?
- Valami világraszóló örültséget! – kongott rá István hangja. – Még nem tudom, mit. De beszélni akarok a kormány tagjaival. Csupán az a kérdés, hogy itt vannak-e még?
- Egyelőre nem kaptak szerelvényt a németektől – tehát itt kell lenniök! – vélte Károly.
- Akkor máris indulunk! – mondta István.
- Legalább borotválkozz meg! – ajánlotta Kató, István azonban oda sem hallgatott. Károlytól kérdezte.
- Elkísérsz, vagy menjek egyedül?
- Veled megyek! – felelte Károly. – Ezekkel azonban már úgylis hiába beszélsz.

IX. FEJEZET

Az evangélikus gimnázium nagy iskolatermében, amely pillanatnyilag még a miniszterelnökség helyisége volt, forrt, kavargott a vita. Tulajdonképpen búcsúzni jöttek a volt és jelenlegi miniszterek, a kutya-macska szövetség többi politikusai. Méginkább a híreket várták. Nem is annyira a frontról, mint inkább Szombathelyről, ahonnan szüntelenül ígégették a kiürítési szerelvényt.

A bőrkabátos, sápadt miniszterelnökkel szemben egy régivágású idősebb politikus állt:

– Ti vagytok az okai! – hörgött ki torkán az elkeseredés.

– Ti tettétek tönkre a hazát! – mordult vissza egyik fiatal miniszter. – Háborút kezdtetek, aztán szabotáltatok.

– Ti pedig átvettétek a hatalmat és nem volt képességetek hozzá, hogy éljetelek velem. Szédítettétek a nemzetet.

– Minket becsaptak a németek! – mentegetődzött az öreg, szemüveges vezérezredes, a legfiatalabb irányzat öreg katonája.

– A katonák az okai! – lázadtak pártkülönbség nélkül a civilruhások. – Hatvannyolc ezredes lézengett Sopronban. A kincstár még ma is egy milliós élelmezési létszámot fizet. Hol vannak hát a katonák?

– Mi nem tehetünk róla, hogy a civilek túrték a szabotázst és megmételtyezték az arcvonal hangulatát – vágta ki egy fiatal ezredes, aki karszalagot hordott az egyenruháján.

– A párt volt az oka mindennek! – riadt fel egy régebbi, öreg miniszter. – Pártszellemet vitt be a hadseregbe, megbontotta a nemzeti egységet. Harcra biztatott és felmentette a párt csellengő fiataljait.

– Én pedig kikérem magamnak, hogy a pártot okolják! – tombolt az egyik fő-szervezésvezető.

– Én ugyan a legutóbbi kormány minisztere voltam – harsogott közbe a magas, lengyelbundás publicisza politikus –, nekem köszönhettem a hatalmat, de megállapítom, hogy ilyen társasággal nem lehetett semmit se csinálni. A párttagok Bécsben ellopták a menekültek csomagjait. Az enyémet is.

– A többiekéért ön se mondott le. Csak a sajátjáért! – replikázott rá a szervezésvezető.

– A lényeg az, hogy lemondtam, mert tolvajokkal nem vagyok hajlandó egy pártban szolgálni.

– A párt tagjai meghaltak Budapestért. Mutasson valakit, aki az ön pártjából halt meg a magyar fővárosért.

Egy pillanatig csend volt, aztán az ezüstös hajú külpolitikus szólalt meg.

– Annyi tény, hogy mindazért, ami történt, valakinek viselni kell majd a felelősséget.

– Önök fogják viselni, akik megüzenték a háborút! – zajlott fel az új miniszterek kórusa.

– Tévedés! Ti vagytok a felelősek, akik folytatni akartátok akkor is, mikor már elveszett.

– Mi garantáljuk, hogy négy hét múlva visszajövünk és felszabadítjuk Magyarországot – toporzékolt a kis külügyminiszter. – Egy hete, mikor megkötöttem a horvátokkal a legnagyobb külpolitikai egyezményt, von Weichs vezérezredes maga mondta...

– A németek mindig hazudtak. A kormányzónak is, nektek is, nekünk is. Ez az igazság – kiáltotta a volt pénzügyminiszter.

A régi párt külpolitikusa, most már csendesen, finoman sorolta fel a maga érveit.

– Felesleges ez a szenvedélyes hang, urak. Azzal, hogy egymást okoljuk, nem jutunk előbb egy lépéssel sem. Sokkal inkább hiszem, hogy legokosabb volna, ha visszatérnénk az én egykori külpolitikai koncepciómhoz. Akkor nem hallgattatok rám. Most talán – a végveszély óráján – elhiszitek, hogy az én álláspontom volt a helyes és az én utam még mindig járható.

– Mi legyen az? – tette fel a kérdést a mozgósítási miniszter.

– Át kell menni osztrák területre és tovább színlelni a német-barátságot, amely sohasem volt őszinte, de mindig dél felé menni és ott megadni magunkat az első angol-amerikai alakulatnak.

– Ezt nem tehetjük meg a németek miatt! – mondta a miniszterelnök.

– De meg kell tennünk, mert felelősek vagyunk a történelemnek. Mi velünk talán még kötnének egy kedvező fegyverszünetet.

– U-u-ügy? Tehát *ti veletek*? Minket magunkra hagynátok és szépen visszaülnétek a hatalomba? – lázongott a párt egyik vezetője. – Hát azt nem, jó uraim. Vagy mi is részesei lennénk annak a békekötésnek, vagy én még ma éjjel lefogatlak mindnyájatokat és átadlak a németeknek.

– Tehát itt tartunk? – csattant fel egyszerre két régebbi miniszter is. – Újra az erőszak? Újra magyar a magyar ellen?

– Én igazolni tudom elhatározásomat a párt és a németek előtt.

– Én pedig a történelem előtt! – vágta ki a vékony volt miniszter.

– Én pedig azt hiszem, felesleges itt minden igazolás... – szólalt meg a félhomályban egy kísérteties hang.

A díványról egy hosszú árnyék emelkedett fel. A parlamenti folyosó méltatlan utóda, amelyen Sándor, a miniszterelnökség altisztje tartotta éjszakánként a telefon-ügyeletet, valahogy a homályban feküdt és senki sem vette észre, hogy azon hallgatott valaki. Cseke Sándor... a léleklátó. Különös alakja volt ő a fővárossá előléptetett Kőszegnek. Némán, hallgatagon ült az egyetlen kávéházban, szótlanul húzódott meg hol egyik, hol másik vendéglő sarkában. És nézte az embereket. Sokszor olyannak látszott, mint maga a végzet, amely nyomukba szegődött, követi őket és nem lehet tőle szabadulni. Cseke Sándor is így bukkant fel hol itt, hol amott. Senkinek sem volt terhére. Senkinek sem alkalmatlankodott. Olykor meghallgatta a millió számra kavargó rémhíreket, aztán mosolygott. Finoman. Szarkasztikusan.

Az emberek azt beszélték róla, hogy valamikor Budapesten titokzatos tudományokkal foglalkozott. Megmondta a legtitkosabb titkot, elárulta a legrejtettebb gondolatot is. Olvasott a múltból és belelátott a jövőbe. Mióta azonban Kőszegen tartózkodott, senkivel sem beszélt. Klienseket nem fogadott többé és azt mondta: félbehagyta a mesterségét. Csak olyan rosszakat tudna mondani már, hogy lefülelnék, mint rémhírterjesztőt.

Most, ahogy az ócska díványról felmagasodott az alakja, néma csend lett a teremben.

Cseke Sándor pedig szembefordult azokkal, akik itt voltak. Szeme világított a félhomályban és halkán beszélni kezdett.

– Ti itt a jövőről vitatkoztok, urak. Békéről, felszabadításról, megadásról. Ti egymást okoljátok a múltért, jövőért. Én mondom: kár minden elfecsérelt szóért.

– Mit látsz, Léleklátó?

– Én a halált látom. Itt mindenkinek a halál van a homlokára írva. És a halálban egyesülni fog a két Magyarország...

– Mit látsz, Léleklátó? – riadt fel a sajtó kormánybiztosa, aki bőrkabátjában komoran, némán magasodott eddig a veszekedő gyülekezet fölé.

– Mondom: itt mindenkinek homlokára íratott a halál. Mindenkinek kezén csörög a lánc, csak még nem halljátok. Mindenkinek arca előtt ott a börtönrács árnyéka, csak még nem látjátok. Szívén a ráirányzott fegyvercső, mögötte az akasztófa árnyéka...

– És nincs menekvés? – kongott egy tompa hang.

– Ne akarjatok ti menekülni. Az életetekben nem tudtok tenni érte, *de a halálotokkal ti váltjátok meg holt Magyarországot!* – mondta a léleklátó.⁵

– Azt hiszed, nincs szabadulás? Nincs már fegyver?

– De van! Halljátok! – mondta a léleklátó. Kinyitotta az ablakot és valahonnan egy könnybe, sírásba csukló zsolozsma szállt az egek felé. Nagyszerda volt és az evangélikusok templomában az esti áhítatra gyűltek énekelték...

Erős várunk nekünk az Isten!

A döbbenetbe azonban belecsengett egy friss, magabízó hang:

– Bolondok vagytok, valamennyien! Most jövök a főparancsnokságról. Nincs kiürítés. Nincs menekülés. Az ellenséget viaszozították. Holnap a Rábánál megindul a nagy offenzíva.

A kultúriroda fiatal vezetője állt ott. Az arca piros volt a lelkesedéstől, a hittől. Csak a Léleklátó látta homlokán a halál jelét.

---

⁵ A kéziratban utólag kézzel aláhúzva.

X. FEJEZET

Károly előreengedte Istvánt, aki hirtelen megállt az emberkör közepén.

– Sárossy! – kiáltották egyszerre tízen is. – Hát te mit keresel itt?

– Debrecenből jöttem! – mondta rekedten István.

– Én pedig mint hazaárulót, ezennel letartóztatom önt! – állt elő egy bőrkabátos fiatalember, akiről úgy tudták, hogy valami titkos megbízatása van.

– Várjunk, itt én intézkedem! – vágott közbe a csendőrezredes.

Károly, amint előre megbeszélték, némán állt a háttérben és meg sem mozdult, mikor a csendőrezredes vallatni kezdte Sárossy Istvánt.

– Ön, ugyebár a debreceni áruló kormány államtitkára volt?

– Hivatalosan az vagyok ma is.

– Szabad kérdezni, miért jött ide. Kémkedni akar?

Sárossy végignézett az egybegyűlteken.

– Legyen eszetek, urak! Ha denunciálni, kémkedni akarok, akkor nem jövök ide, egyenesen közétek.

– Nagyon természetes! – mondta a miniszterelnök. – Foglalj helyet. Noha alig van székünk.

– Ha az ezredes úr fel akar venni még egy utolsó vallomást vagy valami jegyzőkönyv-félét, akkor én bevallom: bűnös vagyok.

– Hogy értsük ezt? – kérdezte a miniszterelnök.

– Bűnös voltam amott ugyanabban, amiben ti vétkeztek itt. Én *amazoknak* hittem.

– Nem egészen értjük...

– Ti sem így képzeltétek ezt és én sem. Úgy gondoltam, amikor odacseppentem, hogy most, végre ütött a szabadság órája. Amiről álmodtunk, valóra válik. Mindegy, ha idegen segít hozzá. Mindegy, ha a győző parancsára csinálunk földreformot, új jobbágyszabadítást. Csak csináljunk valamit végre. Igen. Úgy gondoltuk, hogy most majd törvénybe iktatjuk a szabadságot, a választójogot, a földosztást. Most majd megbékélünk a köröttünk élő nemzetiségekkel és aztán – ha újjáépítettük a romokat – elkezdünk egy szép, szabad életet. Nem lesz rang, nem lesz cím, nem lesz úri Magyarország.

– Igen! Ehhez jól értettetek: az urakat szidni! – lázadt fel a tisztelt Ház ötezer holdas közbeszólója.

– Nem szidtunk, csak korszerűtlennek tartottunk titeket... kedves bátyám – replikázott István, kissé gúnyosan hangsúlyozva az utolsó szót. – Szóval új Magyarországot akartunk mi is. Félreállítani a német zsoldosokat, leszaggatni a cicomát, a felesleges dísz és megteremteni az új rendet, amelyben hazája van munkásnak, parasztnak, értelmiségi embernek.

– Szovjet-Magyarország! – zördült fel újból egy régi vágású államtitkár hangja.

– Mi csak Magyarországot akartunk. Szovjet nélkül, nácik nélkül. Bolsevizmus nélkül, de totalitarizmus nélkül.

Sárossy István hallgatott egy kicsit, aztán folytatta.

– Látjátok, én ott voltam a kollégiumi országgyűlésen, amikor megesküdtök minden magyar, szociáldemokrata, kisgazda, kommunista, hogy nem akar semmi mást, mint demokratikus Magyarországot, szociális igazságot.

– Ezt akartuk mi is! – szólt közbe egy karszalagos fiatalember, akiről azt beszélték, hogy valamelyik tiszántúli vármegye főispánja lett, mikor már a bolsevikiek elfoglalták a megyét is, meg a megyeházát is.

– És akkor, néhány nap múlva – folytatta Sárossy István – egyszer csak azt láttuk, hogy nem a magunk urai vagyunk. Mi csak a kirakatban állunk, de mások parancsolnak. Tudjátok, kik? Azok, akik Moszkvából jöttek. Hatan, vagy heten vannak. De övék az ország. Maguk közt oroszul beszélnek. Orosz állampolgárok.

– És kérem tisztelettel – tette fel a kérdést egy volt miniszter –, nincs rá mód, hogy bizonyos kompromisszumot lehessen kötni ezekkel a, hogy is mondjam csak – proletárokkal.

– Értsd meg – lobbant ki Istvánból az elkeseredés –, ezekkel nem lehet egyezkedni. Ezek céltudatosak, mint a döfésre lendült acél. Ezek nem Magyarországot akarnak, hanem szláv rabszolga-gyarmatot. Ezeknek nem szent a szabadság, az emberélet, az Isten. Ezek egy célt ismernek: leigázni mindent, szolgává tenni mindenkit. Ha kell, kiirtani az utolsó magyart is.

– No, de kérlek alázattal – próbált vitatkozni a volt miniszter –, a Magyar Nemzet annak idején megírta, hogy...

– Értsd meg már – csapott közbe Sárossy –, hogy akármit írtak, vagy mondtak is róluk, ezek hóhérok, akik csak ölni tudnak. Ezek jönnek és jönni fognak, hogy előbb keresztre feszítsenek titeket, aztán minket, aztán az utolsó magyart, az utolsó csecsemőt is...

– De hisz ez rettenetes, kéchlek alássan. Mi őszintén szólván egészen másképp képzeltük mindezt! – racsolta a fiatal gróf.

– Mi is másképp képzeltük. Főként titeket hittünk másnak. Azt véltük, hogy ha mi csalódtunk is, legalább ti tudjátok a valót.

– Mi pedig azt gondoltuk, hogy ti, akik a tűz közelében vagytok – jobban ismeritek a... barátaitokat.

– Sajnos, mi hittünk amazoknak.

– Mi a németeknek!

– Csak a magyarnak és csak a magyarban nem hitt senki! – kondult meg a háttérből Kapás Károly hangja.

Az egyik miniszter hirtelen odafordult Sárossyhoz.

– És most, hogy idejöttél és miután már mindkét világot ismered, véleményed szerint mi a teendő?

Sárossy felállt a székről.

– Ha két századotok van, akkor az egyiket a németek ellen küldeni, a másikat amazok ellen. Ha két hadtest, akkor egyiket Keletnek irányítani, másikat Nyugatnak. De meghalni itt, együtt, valamennyien. Megmutatni a világnak, hogy magyarok vagyunk. Csak magyarok!

– Hiábavalóság! – mondta valaki.

– Lehet! – csattant fel István hangja. – De talán ez a hiábavalóság ment meg egy népet. Mert ma elfelejtenek, nevetnek rajtunk. De holnap, vagy holnapután talán jön idő, mikor megkérdezi a világ, hogy miért halt meg egy vidéki város romjai alatt száz, ezer, vagy tízezer különböző hitű, különféle pártállású magyar.

A hosszú asztalon zörgött a telefon. Valaki felvette a kagylót. Aztán sápadtan lépett a miniszterelnök elé.

– A Rába-vonalat áttörték. Reggelre itt az ellenség.

A kormányelnök fehér volt, mint a fal.

– A miniszterelnökség szerelvénye két óra múlva indul. Siessetek, hogy le ne maradjatok.

XI. FEJEZET

Az evangélikus gimnázium kapujában Károly elvált Istvántól, {aki}⁶ megígérte, hogy igyekszik az autó számára benzint szerezni. Úgy beszéltek meg, hogy fél óra múlva találkoznak Katónál. Mire azonban István hazaért, már hárman vártak rá.

– Sárossy úrral szeretnénk beszélni! – mondta az egyik lapossapkájú.

– Én vagyok. Mit óhajtanak tőlem? – kérdezte István.

A hosszú, úrias öltözetű férfi Katóra nézett, hallgatott egy darabig, majd kissé zavartan mondta.

– Jobban szeretnénk, ha négyszemközt lehetne.

– Helyes – mosolygott István –, Katókám, menj le néhány percre a háziakhoz.

– No, megint kezdődik a politika! – csattant fel Kató. – Mikor négyszemközt akarnak veled beszélni, akkor mindig valami politika van a levegőben. Különben jó estét... – csapta be az ajtót és István még hallotta, amint leviharzik a lépcsőn.

– A nagyságos asszony most haragszik – mondta az úrias külsejű –, de nem tehetünk róla. Sokszor láttuk Kapás Károly társaságában.

István úgy érezte, hogy kissé elszorul a szíve, de hirtelen közbevágott.

– Mit kívánnak az urak?

A lapos sapkás felemelte összeszorított öklét.

– Szabadság, Sárossy elvtárs! Mi az ellenállási mozgalom tagjai vagyunk.

– Úgy? – kérdezte kissé nyújtottan István. – Akkor talán foglaljanak helyet.

A kiöltözött nyurga ember leült a karszékbe, a lapos sapkás az ágy szélére, a harmadik pedig egy koffer tetejére, aztán a lapos sapkás kezdett beszélni.

– Először⁷ is bemutatom az elvtársaimat. Ez itt Kandó úr, azaz Kandó elvtárs, nyugalmazott városi számtiszt, a másik Perbacsek Tamás napszámos.

A lapos sapkás végül magára mutatott.

– Haselbeck Károly volt géplakatos, a MÁV-tól.

– Nagyon örülök – mosolygott István –, tehát, ha jól értettem, itt is működik már az ellenállási mozgalom.

– Igen. Három napja alakítottuk meg – vágta ki nagy büszkén a lapos sapkás. – Máris vagyunk körülbelül tizenöten.

– Csupa megbízható ember! – mondta Kandó úr s közben megigazította kemény mandzsettáját.

---

⁶ Mivel a következő mondat egyértelműen Károlyra vonatkozik, a kötőszó fölöslegesen, nyilván figyelmetlenségből került a szövegbe.

⁷ *Sic.* Nincs rá fogódzóm, hogy elírás vagy a szereplő beszédstílusának jellemzési eszköze, ezért nem javítom.

– De miért közlik mindezt én velem? – kérdezte kissé türelmetlenül István. – Nem félnek, hogy szólok annak az úrnak, Kapás Károlynak, akit az előbb emlegettek?

– Nézze, Sárossy elvtárs. Mi sem vagyunk egész bolondok. Mi nagyon jól tudjuk, hogy ön nem fog minket feljelenteni.

– Miből gondolják? – kacagott fel István – hiszen ma látnak először.

Kandó úr megpróbált intelligens magyarázatot adni az István iránt megnyilvánult nagy bizalomra.

– Mi megtudtuk – mert kérem, méltóztatik tudni, hogy a cselédek mindent elpletykálnak –, hogy ön a debreceni kormány államtitkára. De már most, mikor ön megérkezett, én azonnal összehívtam az ellenállási mozgalmat. Egyelőre csak hárman jelentünk meg, de mindegy. Megvitattuk a körülményeket és megállapítottuk, hogy ön már a mieink küldöttje.

– Hátha nem is küldött senki, csak magamtól jöttem?

– Óh mi értjük ezt! – finomkodott Kandó úr. – Nagyon is megértjük, hogy ön próbára akar tenni minket, de ez a helyes. Azonban azt is tudjuk, hogy önnek jó ürügy a felesége önagsága, aki különben is sokat mutatkozott Kapás Károly úr társaságában. Még ma délből is együtt cigányoztak a lesötétített vendéglőben...

– Talán hagyjuk ezt! – szólt közbe sápadtan István.

– Egyszerűen ön előrejöhetett, s nyugodtan mondhat az ittenieknek azt, amit akar. Minket azonban nem lehet becsapni. Ön azért jött...

– No, erre magam is kíváncsi vagyok – vetette közbe István.

– Hogy átvegye a hatalmat! – bökte ki Perbacsek Tamás mezőgazdasági munkás.

– Mi pedig azért vagyunk itt, hogy támogassuk ebben a munkában – pattant fel helyéről a kis géplakatos.

István gondolkozott egy pillanatig, hogy kidobja-e őket, vagy sem, aztán mégis úgy találta: itt az ideje, hangnemet kell változtatni új barátaival szemben. Lássuk, mit akarnak.

– Hát elvtársaim – nyomta meg a szót –, köszönöm a bizalmat. Örülök, hogy ilyen gyorsan megtalálták azt, akit kerestek.

– No, mit mondtam! – kiáltott diadalmasan Haselbeck, a kis géplakatos.

– Tudtuk mi, hogy jó helyre gyűvünk! – állapította meg nem kisebb elégtétellel Perbacsek Tamás.

– Akkor talán rá is térhetnénk a dolog velejére – mondta Kandó úr, úgy is, mint szakavatott tárgyalófél. – Ugyanis arról van szó, hogy holnap, vagy holnapután, ha a magyar alakulatok elvonulnak, akkor át kell venni a hatalmat. Kőszeg mégis csak főváros jelenleg s ezért fontos, hogy megfelelő egyének kezébe kerüljön a hatalom.

– Nagyon természetes. Erre igen nagy súlyt helyeznek Debrecenben – ugratta István az új barátokat. – Mielőtt azonban nyilatkoznék, nekem ismerni kell az urak, illetőleg az elvtársak elgondolásait.

Haselbeck jelentősen pillantott másik két társára s ez a pillantás azt sejtette, hogy most már minden rendben van.

– Kérem, államtitkár elvtárs, ön meggyőződhet róla, hogy pontos és lelkiismeretes emberekkel van dolga. Mi írásban is lefektettük elgondolásainkat, amelyek a következők.

Kandó úr belenyúlt a zsebébe s kivett egy négyrét hajtott miniszter-papírt.

– Amint a honvédség és a csendőrség végleg elvonulnak – kezdte az ismertetést –, én két megbízható emberemmel lefoglalom a polgármesteri hivatalt és a pénzkészletet. A város demokratikus polgárainak bizalma ugyanis kétségtelenül engem fog megtisztelni a polgármesteri állással. Mert, méltóztatik tudni, államtitkár elvtárs – tette hozzá bizalmasabban –, engem rendkívül szeretett a lakosság, annak minden rétege, de nagyon természetesen első-sorban a proletariátus. Igaz-e, Perbacsek elvtárs?

– Igaz hát! Mi sohasem hittük, hogy elitta vóna az adófizetők pénzét – erősítette Perbacsek.

– A bíróság volt elfogult! – mondta ki a szentenciát Haselbeck. – Osztálybíróság volt!

István most már látta, hogy csak egy kicsit biztatni kell a vendégeit és még egészen érdekes intimitásokat fognak elárulni.

– Óh kérem – mondta –, az ilyen csekélységek különben sem számítanak manapság. A debreceni elvtársak és a demokratikus néptörvények, egészen biztosan rehabilitálni fogják Kandó elvtársamat.

– No, látják emberek! – vetette fel fejét diadalmasan a sikkasztó számtiszt. – Hallották, hogy az államtitkár elvtárs kegyes volt megígérni...

– Folytassuk tehát! – ajánlotta István.

Kandó úr belenézett a miniszter-papírba.

– Ugyanekkor, tehát a polgármesteri hivatal lefoglalásakor, Kandó elvtársam embereivel benyomul a rendőrség elhagyott épületébe és megszervezi a karhatalmat. Egyben gondoskodik a szükséges iratok birtokbavételéről.

– Milyen iratokról van szó? – érdeklődött István.

– Hát kérem – mondta Kandó elvtárs –, a régi rendszer sokunkat üldözött. Börtönbe záratott számos elvtársunkat. Mi több, ezeket meg is bélyegezte. Állandó nyilvántartást vezetett róluk.

– Értem. Ön a bűnügyi nyilvántartóra gondol.

– Úgy is van! Ezeket az iratokat meg kell semmisíteni! – vélte Kandó úr. – Demokratikus meggyőződésű emberek nem lehetnek örökké megbélyegzettek a demokratikus új rendben.

– Tökéletesen egyetértek önökkel! – helyeselt István. – Csupán azt szeretném tudni, hogy mikor állapodtak meg ilyen apró részletekben is, ha csak három napja szervezkedik az ellenállási mozgalom.

– Óh kérem, mi már évekkal ezelőtt megvitattuk mindezt Kandó elvtárssal. Mikor együtt ültünk Sopron-Kőhidán – tette hozzá rendkívül őszintén Haselbeck Károly.

– És a Perbacsek elvtárs szerepe mi lesz? – kérdezősködött István, egyre kíváncsibban.

– Ő, kérem, mezőgazdasági és ipari munkásság szervezetének vezetői tisztét vállalta. Még nem tudjuk, hogy elnök lesz, vagy titkár, mert meg kell várnunk a szakszervezetek utasítását. Úgy tudjuk ugyanis, hogy most a párttitkár elvtársé a vezető szerep. És Perbacsek elvtárs olyan régi szervezeti ember, hogy képességeit, tapasztalatait nem nélkülözheti az új demokrácia.

– A kommunista pártban szervezett azelőtt, vagy a szociáldemokratáknál? – tette fel István a csiklandós kérdést.

– Nem kérem, hanem a Volksbundban – mondta Perbacsek. – Az azonban csupán kényszerűség volt. Egy fél év alatt mégis 1200 népi németet gyűjtöttem a zászló alá.

– Igen, ez nagyon eredményes munka volt! – komorodott el István.

– Mi azonban tanúk vagyunk rá – mondta Kandó úr –, hogy Perbacsek néptárs, azaz bocsánat elvtárs, valóban csak kényszerűségből dolgozott. Soha nem szűnt meg titokban demokratikus elveit hangoztatni.

– Ezzel tehát rendben volnánk! – állapította meg Sárossy. – Szeretném azonban még megismerni távolabbi programjukat is.

Kandó úr egy kicsit zavarba jött.

– Hát őszintén szólva, erről még nemigen tudtunk gondolkodni, azonban ez merőben fölösleges is. A földet mindenesetre felosztjuk, a börgyárat, meg a fenyőmagpergető üzemet szocializáljuk és azt hiszem, hogy a felszabadító csapatok bevonulása után meg kell engedni néhány órás szabad rablást is. Természetesen csak a burzsoák vagyonára gondolunk. Azonban egy ilyen megmozdulásnak, úgy hiszem, igen jó hatása volna a szervezés további menetére.

– Ha egy-két burzsujt agyonütnek, az se lesz túlságosan nagy baj! – vélte Haselbeck.

Sárossy István felállt a székéről. Megtapogatta hátsó zsebében a kis Frommert és azután csendesen mondta:

– Ide figyeljenek. Én nem tudom, hogy maguk miként fognak érvényesülni az új rendben. Csak egyet tudok. A sikkasztó sikkasztó marad, a betörő pedig betörő, akármilyen inget, vagy nyakkendőt húz magára.

– De hát a demokrácia... a felszabadulás... – nyögte Kandó úr.

– Amikor maguk szabadulnak fel, akkor a tisztességes emberek lesznek rabok. És én most megtehetném, hogy az utolsó elvonuló csendőrszakasszal még agyonlövéssem magukat, mint a kutyákat. De nekem elég volt a vérből.

Az ajtóra mutatott:

– Takarodjanak!

Még hallotta, amint a lépcsőházban Haselbeck mondja:

– Ugye mondtam, Kandó elvtársnak, hogy ne jöjjünk ide. Ez is csak úr. Burzsoa. Két ss-sel, meg y-nal írja a nevét.

XII. FEJEZET

István egyedül maradt. Kató még nem jött vissza a háziaktól, akik szintén csomagoltak, hogy minden pillanatban indulhassanak a hegyek közé. De talán jobb is, hogy egy kicsit egyedül maradt – gondolta. – Mit is beszéltek ezek az emberek. Hogy Kató túlsokat mutatkozott Kapás Károllyal? Ez még rendben van. Hiszen gyermekkori pajtások. De ma együtt cigányoztak volna, valami lebuj vendéglőben. Fényes nappal? És együtt akartak elmenni a Semmering-re?

Most egyszerre eszébe jutott sok minden apróság, amivel nem törődött régebben. Milyen sokszor hagyta egyedül őket? És most együtt voltak itt csaknem öt teljes hónapig. Vajjon mi történt? Kató csakugyan hűtlen lett volna hozzá?

Károly jött be az ajtón. Két hatalmas benzines kannát tett maga elé a földre.

– Az üzemanyag biztosítva van! Mehettek akár az olasz határig. A kocsit is feltankoltam! – mondta vidáman, mint aki jól végezte a dolgát.

István széket tolt Károly felé.

– Gyere ülj le, mellém. Kérdezni akarok valamit.

Károly cigarettára gyújtott.

– Parancsolj.

– Mi volt az a déli cigányozás? – kérdezte István.

– Kató el akart búcsúzni Magyarországtól, az emlékeitől. Én pedig elkísértem. Őrületség volt. De itt csupa örületség történik mostanában.

– Kató és Te szeretitek egymást? – kérdezte minden felindulás nélkül István.

Károly azon gondolkodott, hogy lovagias lesz és hazudik valamit. Aztán mégis egyenesen felelt.

– Én mindig nagyon szerettem Katót. Azt hiszem, ő mindig érezte ezt, de tulajdonképpen csak ma mondtam neki először. Reggel még el akartam vinni. Örökre...

– Most pedig, hogy én váratlanul megjöttem, másként határozta? – kérdezte kissé gúnyosan István.

– Nem Te miattad, István. Bevallom, önző fráter voltam egész életemben. Amit akartam, megszereztem, így vagy úgy. Hidd el, ha reggel tíz órakor kezdjük ezt a beszélgetést, kíméletlenül átgázolok, akár te rajtad is. Azóta azonban sok minden történt. Ha nem untat, szívesen elmondom...

– Hallgatlak.

És Kapás Károly most nagyon csendesen, fáradtan beszélni kezdett az autó utáni hajszaról, a német kapitányról, az óvóhelyi összeesküvőkről, a felfordult városról, a részeg költőről, Katóról, Elemér bácsiról, és Marikáról, aki talán most búcsúzik a fiújáról.

– Elfáradtam, megundorodtam. Vége! – mondta befejezésül.

– Az bánt, hogy Kató nem téged választott? – kérdezte majdnem részvétellel István.

– Még csak azt sem mondhatnám. Kató az autót választotta. Nem a te autódat. Nem a férje autóját. Hanem éppen azt az autót, amely magával viszi.

– Különös – mondta Sárossy. – Nekem is pontosan ez volt az érzésem. Mikor bejöttem ide, nem azt kérdezte, hogy vagyok, hanem aziránt faggatott, elhoztam-e az autóm?

– Igen, István. Ez az utolsó nap furcsa huszonnégy óra. A nagy kiábrándulások, nagy csalódások napja. Nézd, én még ma reggel tízkor azt hittem, hogy – amint mifelénk mondták – Hatalom vagyok. Nagy H-val. Azt hittem, barátaim vannak, szövetséges társaim. Aztán azt is hittem, hogy elveim vannak. És legvégül azt is hittem, hogy szeret az, akit én szerettem... a te feleséged.

– És most?

– Most már látom, hogy egyik sem volt igaz. Az elvek csak addig elvek, amíg hirdetőik nem akarnak belőlük élni. A szerelem csak addig szerelem, amíg nincs benne önzés. A barát csak akkor barát, ha áldozni tud, akkor is, mikor nem várnak tőle áldozatot.

Egy pillanatig csend volt, aztán újra Károly folytatta:

– Néha egész különös módon vezeti rá az embert Isten arra a felismerésre, hogy porszem. Egész váratlanul mutatja meg, hogy ő van és mi senkik se vagyunk. Nekem egy autó után kellett futni. Helyesebben egy helyért valamelyik autón, amelyre felszállhat Kató. És amíg jöttem, mentem, szaladtam, megismertem valakit, akit úgy látszik, nem ismertem eddig. Megismertem az embert. Kiderült, hogy a barátaim nem barátok, a kamerádjaik nem kamerádok, az elveim nem elvek és akiről azt hittem, hogy engem szeret, megtudtam, hogy csak magát szereti.

– És a Hatalom? A hatalmad, Károly? Hiszen te ezek között valóban valaki voltál. Az erőd se használt? Elvehetted volna akárkinek az autóját. Lefoglalhattad volna.

– A hatalom csak azoknak öröm, akik lelkiismeretlenül tudnak vele élni. Akik önzők. Én nem tudtam a magam érdekeiért egy terhes asszonyt vagy egy beteg katonát leparancsolni az állami autókról. A többiek megtették. Nekem nem volt erőm hozzá.

– És én mégis azt hiszem – vette át a szót István –, hogy tied a kisebbik csalódás. Ti, ne haragudj, kissé türelmetlenül képviseltétek az elveiteket. Ti nagyon is tudtátok érvényesíteni az erőt, amint a testvérek mondták, a dinamikát, a bilgeri csizmát, az antant-szíjzat. De mit szóljak én, aki azt hittem, hogy mindenki idealista köröttem, hogy nekünk nincs szükségünk semmiféle külsőségekre, mert elég az elveink tisztasága. Mi komolyan hittük, hogy az a másik világ jobb lesz. Emberibb, magyarabb, mint a tiétek. És akkor látom, hogy, néhány jövevény csizmájával, mint gázol bele az eszméinkbe a terror, hogy eltiporja a véleményt, szabadságot, talán a magyarságot is. Mert ezek hidegek, könyörtelenek, céltudatosak. Ezek nemcsak az ellenvéleményt fogják kiirtani, hanem a magyart is, ha más véleményen lesz. És mégsem ez volt a borzasztó, hanem látni azokat, akik már tudták ezt és mégis tovább szolgálták őket, mégis hajlongtak előttük.

– Igen! Ma azt mondta nekem egy részeg Cassandra, a berúgott költő, hogy Byzánc volt ez.

– Pedig inkább Babylon volt – mondotta István. – Bábeli volt a nyelvzavar. Azért nem értettük meg egymást. Voltak nacionalisták és konnacionalisták, hypernacionalisták, de nem voltak hazafiak.

– Kezdem előlről – kérdezte Károly. – Vagy mondjam tovább, hogy voltak német-barátok, orosz-barátok, de nem voltak magyarbarátok. Voltak törzsökös magyarok, hungarista magyarok, csak magyarok nem voltak sehol.

– De lehet-e ezt elviselni élve? – sóhajtott István.

– Én nem tudom elviselni. Azt hittem, nem tudok élni az elveim nélkül és most látom, hogy az életem, a magyarságom szembekerült az elveimmel. És egy olyan világban, ahol keserűen, csalódottan kell lézengeni, én nem tudok élni.

– Pedig te nem is láttad a másikat, a rosszabbikat, amelyből én jövök. Abban a világban nem lehet, nem szabad többé eszményekért élni. Ott szolgának kell lenni. Hajlott hátú kulinak, sündörgő ebnek. És én azt hittem, hogy ti látjátok ezt. Tudtok ellene valamit tenni. Hiába jöttem.

– Mit vártál ezektől?

– Legalább azt, hogy veled és velem idetemetkeznek az utolsó magyar határváros romjai alá. Azt, hogy legalább a becsületet megmentik. Hogy lesz egy romhalmaz s rajta egyszer egy jel, vagy olykor egy friss virág, hirdelve, hogy volt, aki hűséges maradt. Elkéstem...

Kapás Károly felállt.

– Reggel Byzánccról beszélt a nyurga poéta... És én azt hiszem, hogy néha, engesztelésül elég egy nemzetért egy vagy két ember. Mondjuk két csalódott ember.

Sárossy szeme felvillant.

– Szóval velem jössz, Károly?

– Ha megvirrad, akkor leteszem ezt a ruhát, a karszalagot, a zöld inget. Aztán kérünk egy katonaköpenyt, vagy sapkát. Csak egészen egyszerű közlegényi mundért. Amolyan szakadtast, foltost.... És csak két ember indul el. Nem rang... nem elv, vagy cím. Csak két ember...

István nyújtotta a kezét.

– Veled megyek! – mondta csendesen, meghatottan.

– És Kató? Istvánka?

– Itt, ahol úgy fog hullani a levágott emberi fej, mint az ért kalász – felelte István –, ahol annyi lesz a halálos ítélet, mint soha még, kell lenni valakinek, aki életre ítéltetik.

– Ez nehezebb néha, mint az elmúlás! – sóhajtott István.

– Neki különösen nehéz lesz. Ő, aki mindig a kényelméért szeretett élni, most majd élni fog kényelem nélkül, keményen, talán nélkülözve. De majd a megpróbáltak jobbak lesznek ezeknél, akik mit sem próbáltak.

– Hát ez mi? – ugrott fel hirtelen Károly. – Megbolondultak azok odakint?

Távolban repülőgépzúgás hallatszott, a Raták légcsavarja berregett fent a magasban, aztán egyszerre remegni kezdett a levegő. Bomba, vagy légi akna süvített a sűrű sötétben át. Sárossy felkapta az ágyból Istvánkát.

– Kató! Kató! – kiáltották egyszerre mindketten. – Hamar! Le az óvóhelyre!

XII. FEJEZET

Kató magára kapta a bundáját, pokrócba csavarta Istvankát s kissé sápadtan állt meg az óvóhelyi lámpa halovány fénykörében.

Károly egy percig kint maradt az udvaron, s hallgatta a repülőgép-zúgást. Úgy érezte, hogy pontosan feje fölött van az az átkozott masina. A következő pillanatban élesen süvített valami, aztán újra megreszketett minden.

– Légi akna volt! – gondolta. – Mindjárt jön a folytatása is.

Lement az óvóhelyre, ahol csak ők voltak Verával. A házbeliék kifutottak a hegyek közé.

– Mi van odakint? – kérdezte István.

– Magános gépek! – felelte óvatosan Károly.

– Igen. Itt vannak a dögkeselyűk! – állapította meg Kató. – A kőszegiek már régen megmondták, hogy ez lesz az utolsó felvonás. A helyi kommunisták mindent jobban tudtak, mint ti férfiak.

Odakint ismét süvített valami. A házfalak remegtek, a lámpa kialudt.

– Azt hiszem, egész közel esett le – vélte István.

– Úristen! – sikoltott fel hirtelen Kató. – És az autó odakint áll az utcán. Mi lesz vele, ha eltalálja a bomba.

– Akkor gyalog megyünk, édes fiam – mondta kategórikusan István. – Az autónak azonban nem lehet baja. Az akna sokkal messzebb robbant. Reggel minden baj nélkül elvezetheted.

– Miért nem te soffírozol? – ámult el Kató.

– Azért, mert Károllyal megbeszéltük, hogy hátramaradunk. Nekünk még valami elintézni valónk lesz, úgyhogy valószínűleg csak az utolsó teherautóval megyünk utánatok. Az irány Kirschlag. Ott találkozunk legkésőbb délután négykor.

– No, mondhatom, szépen gondoskodtok rólam. Hol fogunk mi ott aludni? Hogy tudok egyedül garázsírozni?

István cigarettával kínálta Katót.

– Szeretnék veled okosan beszélni, Kató – kezdte csendesen. – Úgy látom, te eddig még nem gondolkodtál azon, hogy most nehéz idők következnek reánk. A régi kényelemnek, nyugalomnak vége. Mi férfiak elvesztettünk mindent. Hazát, állást, megélhetést. Az is megeshetik, hogy ha a háború elvész, egy időre hadifogságba visznek, internálnak. Egyszóval számítanod kell rá, hogy egyedül maradsz.

– Ne bolondozzatok! – mondta Kató. – Én? Egyedül egy semmeringi hotelben?

– Talán nem is hotel lesz – vetette közbe Károly.

– Lehet egy ház valahol Tirolban. Egy padlószoba. Esetleg barakk a menekült-táborban.

Kint újra körözött egy gép. Újra lehullott néhány légi akna.

– De hisz ez rettenetes! – jajdult fel Kató. – A Géza utcában ott van a sértetlen lakásom, a holmim.

– A karodon pedig itt van a fiad – figyelmeztette István. – Én azt akarom, hogy szabad ember legyen belőle.

– De ennek már a fele se tréfa – ugrott fel hirtelen Károly.

Fejük fölött mozgott a ház, recsegett, ropogott minden. Az óvóhely ajtaján beszűrődött az akna keserű füstje.

– Istenem! Istenem! Csak most utoljára segíts meg minket! – sírt fel Kató.

Aztán újra bomba jött és megint csak újabb. Odakint tényleg a pokol szellemei járták az utolsó táncot. István azonban rendületlenül állt a vasajtó előtt.

– Lehet, hogy mindnyájan itt veszünk – mondta nyugodtan. – Az esetben nincs célja a további beszélgetésnek. De ha kiszabadulunk, meg kell ígéred, Kató...

– Megígérem! Uram Isten, neked ígérem.

– Azt kell megígéred, hogy nem lépsz erre a földre, amíg újra szabad nem lesz. És azt kell megígéred, hogy felneveled a fiad. Akármilyen lesz is velünk. Akármilyen nyomorba kerülsz.

Odakint újra rengett a föld.

– Ígérem! Úristen, neked ígérem! – ismételte eszelősen Kató.

Istvánka sírt, Vera némán állt a pince sarkában. Aztán újra csend lett. Nagy-nagy némaság.

– Én felmegyek, szétnézni! – indítványozta Károly.

– Csak együtt! – mosolygott szelíden István. – Mi nem szakadhatunk el egymástól.

Együtt botorkáltak fel a sötét pincelépcsőn, aztán kinyitották az ódon fakaput. Valahonnan a zárda-épület felől kisebb tűz világított. A ház előtt azonban sértetlenül állott az autó.

– Vannak még csodák – konstataulta István. – Pedig az akna itt csapott le valahol.

– Ötven méterre a kaputól! – szólalt meg a sötétben egy komor basszus hang.

Károly odavilágított a lámpással. Karabélyos rendőr volt. Egyedül cirkált az éjszakában.

– Három embert megölt – magyarázta tovább. – Ott fekszenek a sarkon. Nem mentek le az óvóhelyre, pedig figyelmeztettem őket.

– Mifélek lehettek? – kérdezte István. – Katonák? Civilek?

– Fegyelmetlen civil-népség volt. Azt hiszem, kissé kapatosok is lehettek, mert azt mondták, hogy nekik sietni kell, én meg ne parancsolgassak, mert reggel már úgymint más parancsol itt.

István hirtelen a homlokára csapott.

– Megálljunk! Nézzük meg közelebbről őket.

A rendőr, aki úgy látszik, felismerte Károlyt, vállalkozott rá, hogy odavezeti őket. A zöld lámpa halovány világosságánál megmutatta az egyik halottat.

– A másik kettő odébb fekszik – mondta. – Széthordta őket a légnyomás, akár a polyvát.

István levilágított a járdára. A földön egy lapos sapka feküdt. Mellette Haselbeck elvtárs. A száján, fülén lassan szivárgott a vér. Sárossy eloltotta a lámpát:

– Van Isten! – mondta. – Tudod, kik ezek?

– Fogalmam sincs róla!

– A kőszegi ellenállási mozgalom tagjai. Egy sikkasztó, egy betörő és egy Volksbundistából lett kommunista.

– Hát te ezt honnan tudod? – ámult el Károly.

– Nálam jártak. Azt mondták, reggel ők veszik át a hatalmat.

– Most már értem! – szólt közbe a rendőr. – Azért éltették a felszabadítókat.

– Hát ezeket felszabadították! – állapította meg Károly. – De most menjünk, újra repülőgép zúg.

– És a törzsőrmester úr? – kérdezte István.

– Nekem már mindegy. Különböző is szolgálatban vagyok.

Mikor leértek az óvóhelyre, Kató remegő izgalommal kérdezte.

– Mi van az autóval?

– Három ember meghalt! – felelte István, anélkül, hogy az autóról szólt volna. – Ötven méterre innen esett le a bomba.

Odakint újra robbant valami, újra rázkódtak a falak, de István, ahogy az asszonyára nézett, megnyugodott. Kató szorosan magához szorította Istvankát, mintha csak fedezni akarná a gyermeket a leomló fal, vagy valami ismeretlen veszedelem ellen. Szeméből eltűnt a furcsa, könnyelmű, csábító ígázat. Csak anya volt már, aki a gyermekére hajol, hogy a testével védje, hogy tigrisként küzdjön érte, ha kell.

– Ez a nap nem múlt el hiába! – gondolta István s úgy érezte, hogy szívére száll a nagy-nagy béke.

Félóra múlva a rendőr kopogtatott az óvóhely ajtaján.

– Le lehet feküdni. Több támadás aligha várható.

– Feküdj le szívem – mondta István. – Neked pihenni kell. Szükség lesz az erődre reggel.

Kató még egy forró teát csinált, aztán lefektette Istvankát, majd ruhástól végignyúlt az ágyon.

– Utoljára... itthon... – mondta félálomban.

István és Károly ültek az ágy mellett. Csendesen. Némán. Őrizték a holnap utolsó álmát, amelyet még hazai földön álmodott egy asszony és egy gyermek.

– Vajon mit álmodhatnak? – kérdezte önmagától Károly.

István pedig azt gondolta:

– Talán... talán... nem éltem hiába.

XIII. FEJEZET

Kőszeg fölött lassan megvirradt a hajnal. Talán az utolsó szekerek, autók vonultak keresztül a városon. S utánuk, mint a távoli vihar, jött, egyre közelebb jött az ágyúdörgés. Menekülő emberek cipelték kis batyuikat a szőlőhegyek felé, riadt pesti dámák kínálták a konyakot, cigarettát a német soffőröknek.

– Az Istenért, vigyenek magukkal.

A Jurisits téren, pontosan a templommal szemközt a Hivatásrend megrakott társzekerei álltak és egy karszalagos fiatalember vigasztalta a többieket.

– Testvérek! Azonnal jönni fog a traktor. Elviszünk mindenkit és mindent, csak legyenek nyugodtak.

– De már itt vannak! Jönnék! Lövik az állomást! – hörgött fel az emberek torkából a félelem.

Egyik autóban magános, fiatal főhadnagy ült. Mellette egy kirúzsolt fiatal dáma. Valaki ott rimánkodott az autó előtt.

– Vigye el a gyermekemet. A feleségemet.

– Nem vagyok speditőr! – hangzott a kurta válasz.

Csak két ember ment nyugodtan a lázas, megbolygatott kőszegi utcán, Kapás Károly és Sárossy István. Civilben voltak, csak a fejükön volt egy ócska katona-sapka. Mikor odaértek a bencések temploma elé, mindketten letették vállukról a nagy páncélöklöt. Felfigyeltek a magasba, ahol ágyúdörgést túlélve zengtek, daloltak a kőszegi harangok.

– Érdekes! – mondta Károly. – A harangok még szólnak.

– Igen! – felelte István. – Odabent még gyóntat a pap.

Egymásra néztek. Hallgattak egy percre, aztán Kapás Károly a távoli ágyúdörgésre figyelt.

– Talán még van időnk. Bemehetnénk!

– Én is erre gondoltam! – mondta Sárossy István.

A következő pillanatban már rájuk nézett az isteni szépségű palástos Madonna és talán maguk sem tudták, hogy ott állanak a gyóntatószék előtt, ahol Páter Ladislaus alakja magasodott fel keményen, szikáran, márvány-sápadtan.

Kapás Károly letérdelt a páter elé. Mögötte zavart, gyermek-arccal állt István, aki szüntelenül azt gondolta:

– Hogy kezdjem. Mit csináljak. Hiszen én protestáns vagyok.

Páter Ladislaus nézte a két embert. De csak egy percre. Aztán megszólalt.

– Ne térdelj le, fiam! – fordult Istvánhoz. – Én nem gyóntatni fogok most. Te Károly, katolikus vagy, te István, protestáns. Nem gyónni fogtok. Csak éppen vallani. Megkönnyíteni a lelketeket.

– Confiteor. Bűnös vagyok, atyám! – szólalt meg Károly.

– Mindnyájan bűnösök vagyunk!

– De én a barátom feleségét kívántam...

- Én a rang után futottam, hogy megtarthassam az asszonyt.
- Én magyar és magyar fölött ítéltam, hogy ki a jobb.
- Én a magyart árultam el az idegennek.
- Én pártot ütöttem, hogy az én pártom legyen az ország.
- Én azt mondtam, vesszen az ország, csak az én igazságom győzzön.

Páter Ladislaus vállukra tette a kezét.

– Nem csak ti voltatok bűnösök. Mindenki bűnös volt és senki sem. Talán a kor volt a hibás. Talán a háború. Talán maga az ország. A rang, az egyenruha, a zöld ing, a piros nyakkendő mögül egyaránt hiányzott valaki... az Isten. Csak a hazából akartunk élni és nem tudtunk meghalni a hazáért. A mások szabadságát eltiportuk, de a népét nem tudtuk megvédelmezni. Hát most majd penitenciát tartunk. Tíz év? Vagy talán száz? Ez a nemzedék bűnhődni fog.

– Mi már kiszabtuk a magunk penitenciáját! – szólt közbe Károly.

– Sejtettem! – felelte a páter. – Láttam, hogy fegyvereket hoztok a vállatokon. És láttam szemetekben az elhatározást.

A templomban csend volt. Boldogasszony szelíd mosolyának fénye rásugárzott a két fiatal férfi arcára s a páter hangja, mint szelíd balzsam simogatta szívüket.

– Túl ennek a templomnak a hajóján, két szó hiányzott a magyar Sodomából. Krisztus! Szabadság! De ti ne féljete. Most majd jön a tűz, a gyehenna lángja, Krisztus kínja, de tisztító tűz lesz. Most majd megtanulunk magyarok lenni. És boldog lesz, ki ezért él, vagy halni tud.

A két férfi letérdelt. A páter feléjük nyújtotta a keresztet.

– Én feloldozlak titeket az Atyának, Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében... Ámen.

Kint daloltak az ágyúk és harangok. Két férfi pedig elindult a holnap útján.

– Már az állomás előtt van a páncélos ék! – mondta valaki.

Ők pedig mentek. Előre. Mintha utánuk végtelen kettős rendek menetelnének. Rájuk nagy mea culpák hamuesőjét hullatta egy lánggal lobogó ház. De ők a hajnal fényét látták. A páter hangját hallották:

Krisztus! Szabadság!

S Kőszegre lenézett az Isten. Két férfit látott, akik mentek, mentek a kihalt úton, Sodoma kénköves lángjai között. Két megigazult, akikért talán majd bocsánat jár a többieknek is. Két férfi ment vállán a páncélököllet. És a szívükben úgy dalolt a béke, mint a kőszegi bencések templomában az öreg harang.

XIV. FEJEZET

Kató megállította az autót a Gyöngyös-patak hídjánál. A faköponyegben még ott állt a német határőr, aki mint egy pocakos pompeji legionárius nézte a füstbe, tűzbe vesző várost.

A hídon át még vonultak a honvédség rakott szekerei, a németek teherautói, jöttek a gyalogos menekültek. Anyák, akiket lehagytak a perzsa szőnyegekkel rakott autókról, tolták a gyermek-kocsit a porban. Most már összekavarodott minden. Csak a vad pánik hajszoalta előre az embereket.

– Sietni! Sietni! – kiabált egy fiatal zászlós. – Ha csoda nem történik, rögtön itt van a páncélos ék.

Valaki jajgatott, mert a felrobbantott hidak egyikén már nem tudott visszamenni a csomagjaiért. Két fiatal lány vadul futkosott a tömegben és a szüleit kereste, a lilaparolis százados izgatottan magyarázta, hogy már ő sem jutott vissza a főreáliskolába. Pedig negyven millió pengőt kellett volna elégetnie.

Kató kiszállt az autóból s odament a századoshoz.

– Nem látta az uramat?

– Azt mondta, idejön? – kérdezte a tiszt, aki még régebből ismerte Sárossyékát.

– Nem. De én érzem, hogy jönnie kell.

– Azt hiszem, nagyságos asszonyom, okosabb, ha nem vár. Az urát láttam ugyan, de nem értettem a dolgot. Kapás Károllyal mentek, civilben voltak és egy-egy páncélöklöt vittek mind a ketten.

– Úristen! – zokogott fel Kató. – Hallja ezt, Vera. Az uram elment, Károly úrral együtt.

A menekülők és az összetorlódott szekerek közé hirtelen befurakodott egy autó. Egy ezredes kiszólt az ablakon.

– Nyugalom, emberek. A páncélos ék megállt. – Leszólt a századoshoz. – Nyolc T34-est lőttek ki egy félóra alatt.

Kató visszafutott az autóhoz.

– Vera! Én most visszamegyek. Én megkeresem az uramat. Érzem, hogy valami rettenetes történt.

Beült a volánhoz, rákapcsolt a motorra, de mikor fordulni akart, tízen is ráüvöltöttek.

– Megőrült! Feltartja az egész oszlopot. Tessék előre menni.

Az ezredes kiugrott a kocsijából.

– Megtiltom, hogy visszamenjen. Értette, kérem?

– De az uram! – zokogott fel Kató.

– Semmi közöm a férjéhez! – kiabált az ezredes. – Különben is kisgyerekekkel ágyútűzbe... Tessék azonnal beállni az oszlopba.

– Nem állok be. Várom a férjemet. Megvárom, ha itt pusztulok is.

– Örültekkel és asszonyokkal nem vitatkozom! – horkant fel az ezredes és levágta az autó ajtaját. Kató félreállította a kocsit, aztán rágyújtott egy Symphoniára. Nézte a vonuló oszlopot.

Nézte, hogy a kocsisorok egyre jobban ritkulnak. Egyre kevesebb a teherautó, sőt a gyalogos is. A roham úgy látszik, valóban megállt. Valaki megállította.

Ebben a pillanatban egy nyurga, poros alak tántorgott végig a határ-hídon. A költő jött. Egyedül, egyetlen üres hátizsákkal, melyben csak a fogkefeje volt s láthatólag részeg volt megint. A szemében valami furcsa tűz égett.

– Nem részeg. Inkább megőrült! – gondolta Kató.

– Felséges Iréne császárnő! – hajolt meg Kató előtt. – Ládd, ég a mi Byzáncocskánk. És én Konstantin úrtól jövök, egyenest hozzád, a falakról.

– Az uram! Mit üzen az uram? Mi történt vele?

A költő hangnemet változtatott.

– Ketten üzennek önnek. István és Károly. Azt mondták: ne várja őket. Fusson, rohanjon egyenest Kirschlag irányába.

– Arról beszéljen: mi történt velük?

– Ők majd jönni fognak. Egyszer... valamikor... – és a költő torkát összefacsarta a zokogás. – Ott találkoztam velük a futóárkoknál, amelyeket télen csákányoztak az asszonyok és amelyeket most nem védtek meg a katonák.

– Istenem, de hát mit akartak ott?

– Nem tudom. Nekem csak azt mondták, keressem meg önt és adjam át az üzenetüket. Vigye Istvántát minél messzebb. Talán a Rajnához. Talán tovább is. És mondja meg neki, ha már érteni fogja, hogy szeresse a népét. Semmi mást, csak a népét. És emlékezzék azokra, akik megtették a kötelességüket.

Kató egy pillanatig nézte a költőt.

– Igen. Azt üzenik, hogy ők levezekelték mindent. És Istvánka még boldog lesz... egyszer... valamikor.

– Hát meghaltak? Elestek? Vagy elfogták őket? – jajdult fel Kató.

Az úton egy német főhadnagy jött. Mögötte néhány csukaszürke Michel, akik az áradt patakba dobálták a páncélöklöket, kézigránátokat. A német meghallotta a magyar szót.

– Verfluchte Magyaren! Önök még mindig itt? Úgy akarnak járni, mint az a két bolond civil?

– Az Istenért, mondja: mi történt velük.

– Olyat még nem láttam! – mondta a német. – Ott feküdtek az egyik útelzárónál és már egész páncélökl-gyűjtemény hevert körülöttük. Mikor aztán jöttek amazok, hol egyik állt fel és kilőtte a páncélöklöt. Aztán a másik ugrott előre és megint kilőtte a magáért. Pedig én mondtam, hogy úgy nyüzsgött ott a T34-es, mint tavasszal a méhecske.

– Közben szüntelenül kiabáltak valamit – szólt közbe az egyik magyarul értő német. – Azt kiabálták: Szabadság! Szabadság!

– Nyolc páncélos lőttek ki ketten.

– Azt mondják meg végre: mi történt velük?

– Meghaltak – mondta a német. – Örültek voltak. Elvégre kinek van kedve meghalni most, mikor már elveszett minden?

– Nekünk akkor kell meghalni! – mondta a költő. – Mindig későn, de nem mindig hiába. Mert látja, ők még élni fognak.

– Élni! Élni! – zokogott fel Kató. – És egyszer visszajönni. Egyszer mindent újra kezdeni...

A németek elmentek. A határ kiüresedett, csak valahol messze robbant, pattogott egy égő raktárban a gyalogsági lőszer. Aztán Kőszegre ráborult a füst, meg valami furcsa köd. Jött, hömpölygött, egyre közelebb.

Kató letörölte a könnyeit.

– Jöjjön – mondta a költőnek. – Magát még elvihetem.

A poéta legyintett.

– Én gyalog megyek. Mindig szerettem volna egy gyalogtúrát tenni a Steyer-Alpokon át.

Az autó motorja berregni kezdett. Kató nézte Istvankát, aki édesen aludt a Vera ölében. Széliden, tisztán, mint egy kis sugaracska messziről, nagyon messziről. Talán a jövőből ragyogva...

– Vissza! Visszahozlak, kicsi fiam. Ő hozzájuk... Egyszer...

Valahol újra megdördültek az ágyúk. Kató még egyszer visszanézett. Aztán Kőszeget benyelte a köd.

S vele együtt ködbe veszett a tegnap. Ködbe, éjbe hullt – egész Magyarország.

VÉGE